

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Skupinová fyzická práce a sport v kontextu resocializační výchovy

Bc. Brigitta Křest'ánová

Diplomová práce

2020

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Brigitta Křestanová**
Osobní číslo: **H18395**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Skupinová fyzická práce a sport v kontextu resocializační výchovy.**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se zabývá skupinovou fyzickou prací a sportem v kontextu resocializační výchovy v objektu otevřené věznice v Jiřicích. V teoretické části jsou vymezeny jednotlivé kapitoly jimiž je; socializace, skupinová fyzická činnost, sport a resocializační pedagogika a jiné. Empirická část je sestavena jako kvalitativní výzkum, za použití techniky polostrukturovaného rozhovoru a jeho následného kódování. Výzkum si klade za cíl popsat pozitiva a negativa mající vliv na resocializovaného jedince metodou skupinové fyzické práce a sportu.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

JÍŘINCOVÁ, Božena a Jana MIŇHOVÁ. Psychologie práce v týmu. Hradec Králové: Gaudemus, 2012. ISBN 978-80-7435-192-1.
MÁČEK, Miloš a Jiří RADVANSKÝ. Fyziologie a klinické aspekty pohybové aktivity. Praha: Galén, c2011. ISBN 978-80-7262-695-3. VANĚK, Miroslav. *Psychologie sportu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. Učebnice pro vysoké školy.
SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B., *Psychologie Sportu*, Praha, Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1290-9
ŠKOVIERA, A. *Prevýchova. Úvod do teórie a praxe.* Bratislava, 2011. ISBN 978-80-969-2534-6.
CZAPÓW, Czesław a Stanisław JEDLEWSKI. *Resocializační pedagogika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. *Obory speciální pedagogiky*.
ŠKOVIERA, Albín. *Resocializační pedagogika – kontexty a trendy*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2018. ISBN 978-80-7560-139-1.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Albín Škoviera, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2020**

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
252 00 Pardubice, Studentská 55

L.S.

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 27. června 2019

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. **Souhlasím** s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31. 3. 2020

Bc. Brigitta Křesťanová

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Albínovi Škovierovi, PhD. za jeho čas, veškeré podnětné náměty a doporučení, které mi při psaní diplomové práce poskytl. Dále děkuji plk. Mgr. Petrovi Sukovi za umožnění vstupu do věznice a Mgr. Bc. Haně Prokopové a všem odborným pracovníkům z Objektu otevřené věznice v Jiřicích za jejich čas a informace, které mi pro zpracování diplomové práce poskytli.

Anotace

Diplomová práce se zabývá skupinovou fyzickou prací a sportem v kontextu resocializační výchovy. V teoretické části jsou vymezeny jednotlivé kapitoly, jimiž je socializace, skupinová fyzická činnost, sport a resocializační pedagogika a jiné. Empirická část je sestavena jako kvalitativní výzkum za použití techniky polostrukturovaného rozhovoru a jeho následného kódování. Výzkum si klade za cíl vylíčit pozitiva a negativa mající vliv na resocializovaného jedince metodou skupinové fyzické práce a sportu v objektu otevřené věznice v Jiřicích, kde byl výzkum realizován.

Klíčová slova

Socializace, resocializace, programy zacházení, otevřená věznice, fyzická práce, sport

Title

Group physical work and sport in the context of resocialization education.

Annotation

The thesis deals with group physical work and sport in the context of resocialization education. In the theoretical part are defined individual chapters, which are socialization, group physical activity, sport and resocialization pedagogy and others. The empirical part is compiled as a qualitative research using the technique of semi-structured interview and its subsequent coding. The aim of the research is to describe the positives and negatives influencing the resocialized individual by the method of group physical work and sport in the open prison in Jiřice where the research was realized.

Key words

Socialization, resocialization, treatment programs, open prison, physical work, sport

OBSAH

Úvod.....	9
1 Socializace	11
1.1 Pojem socializace.....	11
1.2 Proces socializace	12
1.3 Sociální zkušenost.....	13
2 Sociální skupina	14
2.1 Sociální interakce.....	14
2.2 Skupinová dynamika.....	15
2.3 Sociální pozice ve skupině	15
2.4 Struktura skupiny.....	16
2.5 Sociální opora.....	16
2.6 Skupinová role.....	17
3 Resocializace	19
3.1 Pojem resocializace.....	19
3.2 Metody resocializační pedagogiky	21
4 Programy zacházení	26
4.1 Cíle programů.....	27
4.2 Typy programů zacházení	27
4.3 Aktivity programů zacházení	28
5 Objekt otevřené věznice v Jiřicích.....	29
5.1 Systém zacházení v otevřené věznici.....	30
5.2 Dílčí cíle programu zacházení	31
6 Skupinová fyzická činnost a sport	32
6.1 Fyziologické, psychologické a sociální efekty fyzické zátěže	32

7	Fyzická práce a zaměstnávání odsouzených	34
8	Sport ve výkonu trestu odnětí svobody	37
8.1	Význam realizace volnočasových aktivit ve výkonu trestu	37
8.2	Sport a jeho funkce ve výkonu trestu odnětí svobody	37
9	Praktická část	39
9.1	Cíl výzkumu a vymezení výzkumného problému	39
9.2	Výzkumné otázky	39
9.3	Výzkumný soubor a metodologie výzkumu.....	39
9.4	Realizace výzkumu	42
9.5	Interpretace výsledků	42
10	Shrnutí kapitol a diskuze.....	58
	Závěr	61
	Seznam použité literatury.....	62
	Přílohy	68

Úvod

Je nespočet forem a metod zacházení v penitenciárním prostředí prostřednictvím kterých lze na odsouzené působit. Přístup k trestaným osobám se často stává diskutovaným tématem napříč širokou veřejností stejně tak jako recidiva a její míra a možnost ovlivnitelnosti.

Vytváření ucelených resocializačních programů zacházení pro konkrétní povahu odsouzených, typ věznice a zároveň brát ohledem na potřeby naší společnosti je úkol pro odborníky ustavičný a nelehký. S průběžným rozvojem systému vězeňství se současně mění i metody zacházení s odsouzenými, v nichž je možné spatřovat obraz hodnot naší společnosti, kdy způsoby zacházení s odsouzenými mají do jisté míry znázorňovat jakýsi postoj či vztah mezi společností a trestaným jedincem. Neustále se objevují různé manýry v chování, které jsou a budou většinou společností netolerovány a minimálně přijímány.

Je v zájmu nejen odborníků pracujících ve vězeňském prostředí, ale také společnosti investovat energii odsouzeným, u kterých je vysoká šance k jejich změně, která může vést ke snížení recidivy a zvýšit tak bezpečnost společnosti. Je neustále potřebou vynakládat úsilí směrem k odsouzeným osobám, především pak k aktivitám a prostředkům přispívajícím jejich participaci a znovuzapojení se do civilního života.

Jedním z nápravných nástrojů je fyzická práce a sport, které se staly prostředkem dosahujícím nápravy v objektu otevřené věznice v Jiřicích. Filozofie otevřené věznice je specifická svým způsobem zacházením vůči odsouzeným. V otevřené věznici se setkáváme s vyšší mírou individuálního zacházení a efektivním týmem spolupracujícím na řešení situace odsouzeného a jeho problému ve smyslu case managementu, která je kontinuální a navazuje na postpenitenciární péči. Resocializací se v ní mimo jiné dosahuje pracemi, společnými aktivitami či sportem.

Práce a volný čas hrají v životě člověka důležitou roli, nejen z důvodu ekonomického zabezpečení, mají také vliv na průběh jeho života jedince a jeho utváření hodnotové orientace. Potřebnost těchto hodnot se v jednotlivých stádiích života jedince může s ohledem na jeho situaci měnit.

Diplomová práce je zaměřena skupinovou fyzickou práci a sport v kontextu resocializační výchovy prostřednictvím které jsou osoby v objektu otevřené věznice resocializovány. Skládá se z teoretické i praktické části, které vycházejí ze samotného názvu diplomové práce a jeho cíle.

Cílem diplomové práce bylo identifikovat a analyzovat názory odborných pracovníků v objektu otevřené věznice v Jiřicích na pozitiva a negativa skupinové fyzické práce a sportu v kontextu resocializačního procesu.

V rámci výzkumného šetření bylo zjišťováno, co si myslí odborní pracovníci ve věznici v Jiřicích o smyslu využívání skupinové fyzické práci a sportu. Zjištěné výsledky obsahují teze negativní i kladné povahy a poskytují ucelený přehled o resocializaci v objektu otevřené věznici v Jiřicích.

1 Socializace

Než se dostaneme k samotné resocializaci je nezbytné definovat s níž úzce související pojem jimž je socializace. V sociologických, sociálně – pedagogických a psychologických vědách je socializace pojmem často zmiňovaným a nezávaznějším. Každý autor ze zmiňovaných věd na tento pojem nahlíží z různých hledisek a souvislostí. Lze ji chápat jako děj přejímání kultury utvořenou v minulosti, současně i jako adaptaci na přítomnost a preparaci na budoucnost.

1.1 Pojem socializace

Socializace je proces, který se týká každého jedince a trvá od narození až po úmrtí. Jedná se o proces, kterým se každý z nás stává civilizovanou bytostí fungující v největším systému, kterým je lidská společnost (Keller, J., 1997). Je to proces učení, ve kterém dochází k osvojování si jazyka, hodnot, norem, idejí, tradic, rolí vzorců chování. Zkrátka přejímáme veškeré způsoby jednání, bez ohledu na to, zda mají pozitivní či negativní povahu. Je to proces celoživotní, oboustranný, hodnotově normativní, plánovitý i nahodilý (Kraus, B., Poláčková V., 2001). Osobnostní vývoj ovlivňuje záměrné i mimovolné, společenské působení, na základě, kterého jedinec formuje svoji představu vůči okolnímu světu a kterou prostřednictvím svého chování vyjadřuje (Škoviera, A., 2018). Člověka utváří sociálně politické, ekonomické a kulturní podmínky, ideologický život a psychická atmosféra v nejširším smyslu slova. Je nespočet činitelů, které na člověka v průběhu jednotlivých etap socializace působí. V každé etapě socializačního procesu si lze všimnout odlišností, méně nebo více nápadných od běžných způsobů očekávaného chování (Wroczyński R., 1968).

1.2 Proces socializace

Proces socializace je nejčastěji představován třemi fázemi (primární, sekundární a terciární). Havlík ve své literatuře na průběh socializace nahlíží ve čtyřech životních stádiích:

- **Dětství (primární)** – stádium, kdy je jedinec „problémem“ pro své okolí a je vázaný na rodiče (Havlík, R., Prokop J., Halászová V., 1996). Do této fáze řadíme období ranného dětství, které je založeno především na život v rodině. Hlavní aktivitou jedince je sociální kontakt. (Výrost, J., Slaměnik I., Sollárová E., 2019). Dalším obdobím je předškolní věk, kde dochází k opakovanému kontaktu s vrstevníky. Dominující úlohou v této etapě je hra. Součástí této fáze je školní věk. Jedinec se stává osvojitelem nových rolí jejichž součástí je plnění povinností, utváření zodpovědnosti, zájmů a postojů (Havlík, R., Koťa J., 2002).
- **Mládí (sekundární)** – období „já“ se stává „problémem“ pro mne samotného (Havlík, R., Prokop J., Halászová V., 1996). Tuto fázi provází období puberty a mládí. Jedinec se učí kritickému myšlení a vytváří se své postoje vůči okolí. V mládí spatřujeme postupnou dospělost, kde je úkolem jedince vyrovnat se s každodenními nároky (Škoviera, A., 2018).
- **Dospělost (terciární)** – etapa, kdy se ostatní stávají „problémem“ pro mě (Havlík, R., Prokop J., Halászová V., 1996). Jedinec nastupuje do zaměstnání a práce se tak stává jeho hlavní činností. S tímto obdobím souvisí fixace a stabilizace postojů doposud získanými návyky. Člověk a jeho identita by se měla z hlediska sociálního a psychologického upevnit, v případě, že se tak nestane, existuje zde vyšší riziko objevení sociálních problémů (Možný, I., 1999).
- **Stáří** – úsek, kdy „já“ je problémem pro ostatní (Havlík R., Prokop J., Halászová V., 1996). autor Škoviera se o této fázi zmiňuje jako o socializaci **kvartární**. V tomto období často dochází k ukončení pracovních vztahů (Škoviera, A., 2018). Pozornost je zde věnována příbuzenským a rodinným vztahům a zájmu zabezpečit se a mít klidné stáří (Havlík, R., Prokop J., Halászový V., 1996).

1.3 Sociální zkušenost

Sociální zkušenost je praktická a vybavuje se z vědomých pamětních minulých prožitků od počátku socializace. Získáváme ji díky každodenním sociálním interakcím, které způsobují jistý vliv na jedince skupiny nebo na skupinu jedince. Např. Aristoteles dával samotné zkušenosti „společenský význam“, který sestavuje obsahy z vjemů konkrétních událostí a vytváří tak senzuální zkušenost (Sociologická Encyklopedie, 2019).

Každá taková zkušenost se vstřípi člověku do paměti, dává mu tak možnost srovnávat ji s dalšími, formulovat ji slovně nebo ji ztvárňovat do nějaké podoby. Stává se tak produktem lidského prožitku a zároveň poznatkem pro ostatní (Yalom, I. a Leszcz, M., 2019). Sociální zkušenost v jakékoliv podobě je procesem a zároveň výsledkem učení. Jejím podkladem jsou veškeré činnosti způsobující psychické změny různé kvality, na základě, kterých se člověk lépe nebo hůře adaptuje na životní prostředí. Je zásadním faktorem pro formování jedince, jeho motivaci postoje, kterými na svět nahlíží. Osobnost člověka je v podstatě souborem nespočetně sociálních zkušeností, které vyhodnocuje a dává jim konkrétní důležitost.

Mladší ani vyšší věk však není garancí, určité životní zkušenosti či nezkušenosti. Lidská práce je bezprostřední zkušeností, potřebou a procesem přirozeným, který dává podstatu lidskému tělu a jeho schopnostem. Problém dnešní doby je, že potřeby člověka se pozvolna stávají okrajem společnosti (Kohoutek, 1989).

2 Sociální skupina

Skupina je dalším často zmiňovaným pojmem, který je hlavním středem pozornosti především v oblasti sociologického zkoumání (Jandourek, J., 2001). Sociální skupina je charakterizována spojením dvěma a více lidmi, mezi kterými dochází ke vzájemné komunikaci, přizpůsobení se či dodržování norem a vykonávání společné činnosti se záměrem, dopracovat se k osobním či kolektivním cílům. Skupina je založena na základě vzniku sociální situace, která jejich členy spojuje. Je to subjekt, který má své typické sociálně psychologické klima (Kohoutek, R., Ocetková I. Štěpáník J., 1998). Sociální skupiny se rozdělují na základě mnoha kritérií např. dle jejich velikosti a počtu členů, způsobu vzniku, dle povahy vazeb mezi členy, přesvědčení, dle jejich pozic, práv a povinností apod. V souvislosti s touto diplomovou prací bychom hovořili o velké a formální skupině, která je záměrně vytvořena, má stanovená pravidla a z nich vyplývající povinnosti, které formují její vnitřní život (Kohoutek, R., 2002).

2.1 Sociální interakce

Interakce vyjadřuje vzájemné působení jedné osoby na druhou (Petrušek, M., Maříková, H., Vodáková, A., 1996). Vzájemná interakce je základem všech mezilidských vztahů. Vztahy mezi lidmi vznikají při veškerých činnostech, aktivity se stávají prostředkem, které na mezilidské vztahy působí. Zpětná vazba je jedním ze znaků interakce mezi lidmi, kterou si vzájemně vyměňují. Proto aby interakce plynule fungovala, je nezbytná oboustranná adekvátní reakce všech účastníků. Zdárnost ve fyzickém výkonu, jeho úspěšnost či efekt je do značné míry ovlivňován povahou interakcí v dané skupině. Podstatou je pozorovat a identifikovat styl interakcí v určité skupině a usilovat o jeho ideální formu (Keller, J., 2012).

Některé formy vztahů mezi lidmi lze zaznamenat i u odsouzených jedinců:

Koakce – (členové skupiny pracují na určitém úkolu individuálně, kompetice a rivalita), **kooperace** – (spolupráce všech členů skupiny), **rivalita** – (soupeření), **kompetice** – (pozitivní soutěžení) (Výrost, J., Slaměník, I., 1998, Petrušek, M., Maříková, H., Vodáková, A., 1996).

Z hlediska postoje jedince vůči skupině je možné identifikovat **dominanci** (snahu skupinu vést), **submisivitu** (podřídít se), **hostilitu** (nepřátelskost vůči ostatním) a **afilaci** (přátelskost) (Kraus, J., 2005).

2.2 Skupinová dynamika

Skupinová dynamika zachycuje a sděluje veškeré skupinové dění včetně vzájemných vztahů, jejich vývoj či změny. Vzniká spolu se vznikem skupiny a vytváří se pomocí působení energie všech zúčastněných členů při zahájení práce či úkolu ve skupině (Belz, H., 2001). Samotný pojem dynamika vzbuzuje dojem působících sil, pohybů tlaků.

Vyjadřuje, skupinovou energii všech členů na konkrétním místě a stejném čase. Kožnar ve své knize hovoří o „měňavce“, jako o zákonitosti, kterou je třeba brát při práci se skupinou v potaz. Skupinová dynamika se projevuje v jednotlivých po sobě jdoucích vývojových fázích skupiny, kterou lze sledovat již od setkání samotné skupiny. Dochází k vyjednávání pozic a utváření vnitřní struktury. Rozeznáváme, kdo se ujímá vedení, která skupina je výkonná a která naopak ukončuje svoji činnost. Mapujeme schopnost shody na základních pravidlech skupiny a její přístup k řešení konfliktů apod. (Kožnar, J., 1992).

2.3 Sociální pozice ve skupině

Sociální pozice nám říká, jaké místo ve skupině jedinec zaujímá. Každá sociální pozice ve skupině má svoji určitou podstatu, která nejčastěji vyplývá z hodnocení ostatních členů, na základě dovedností popularity a vlastností jedince. Pozice mají hierarchické uspořádání s ohledem na jejich vážnost, mohou být např. nadřazené nebo podřazené (Vágnerová, M., 2004). Často se zdá, že největší sociální status a prestiž má člen, který je ostatními nejvíce oblíbený, neboť má na ostatní osobitý vliv. Běžně se ale setkáváme s jedinci, kteří nejsou skupinou příliš oblíbení, avšak mají nad ostatními moc (Haynes, N., 2005).

2.4 Struktura skupiny

Struktura skupiny vyjadřuje vnitřní složení skupiny a souvisí s pozicemi či rolemi jednotlivých členů v ní. Jak již bylo zmíněno výše, každá skupina má statusový systém, který je vymezován určitou autoritou jednotlivce. Ve skupině vznikají vztahy sympatie, antipatie nebo lhostejnosti, někteří jsou skupinou oblíbení více, někteří méně nebo vůbec. Skupina obsahuje nespočet individuálních odlišností každého članku, které směřují ke konkrétním sociálním vlivům (Hendl, J., 2008). Jedná se o systém, který se vytváří na základě interakcí, pomocí něhož ostatní členové mohou posuzovat a očekávat, jak velké úsilí bude dotyčný vynakládat při plnění společného úkolu či práce. Na skupinu nelze pohlížet jen jako na pouhé seskupení individuů. Skupina je celek, který má svoji osobitou vnitřní strukturu, která vyjadřuje souhrn jejich zájmů a vztahů mezi nimi (Černoušková, V., 1987).

Znázorňuje a zahrnuje vzniklé a zároveň vyvíjející se činnosti lidí, vznikající a měnící se názory, poznatky, atmosféru a skupinové vědomí. Jednotlivci ve skupině s odlišným postavením mají různé potřeby a z nich vyplývající rozdílné zájmy, které se projevují ve vytváření či přetváření materiálních podmínek jejich života, se kterými disponují (Keller, J. a Tvrđý L., 2008).

2.5 Sociální opora

Se sociální oporou se lze setkat snad v každé struktuře sociálních vztahů. Sociální opora je jedním z faktorů, která má zásadní vliv na jedince při vyrovnávání se s náročnými situacemi, zároveň se odráží na jeho psychické stránce. Vzájemné sociální vazby členů ve skupinách umožňují jedinci jakýsi zdroj porozumění či pomoci, které lze v případě potřeby okamžitě využít (Kliment, P., 2013). Člověk je a stává se členem mnoha skupin v průběhu svého života, vědomě i náhodně. Každý jedinec má do jisté míry potřebu sdílet své zážitky s ostatními, komunikovat, kolektivně se spolupodílet, přijímat se a být ostatními přijímán, stejně jako se s ostatními porovnávat (Nakonečný, M., 2009).

Probíhající proces uvnitř skupin, zanechává nezapomenutelnou stopu na každém členovi i společnosti, neboť každá sociální skupina svým působením formuje makrosociální prostředí.

Skupina má vliv na sociální rysy osobnosti, výkonnost, vztahy a poskytuje svým členům určité uspokojení ve smyslu sociálních potřeb jako je sounáležitost, seberealizace, potřeba být oceněn. Ostatní členové skupiny pomáhají utvářet pohled na „sebe samotného“ a svoji „roli“ v rámci sociální reality (Yalom, I. a M., 2016).

2.6 Skupinová role

Jedná se o soubor očekávání členů skupiny, na základě, kterých od konkrétní osoby předpokládají určitý způsob chování vůči ostatním (Kolář, Z., 2012). Sociální role člověka ve skupině vychází z jeho postavení a povahy, kterou pro ostatní členové skupiny dotýčný má. Pokud chceme na jakémkoliv sociální prostředí působit je dobré, jednotlivé role členů znát, neboť každý způsob chování ovlivňuje skupinové fungování. Kontrola, popřípadě sankce jsou tak nezbytnou součástí všech sociálních skupin. Identifikace rolí není vždy snadná, pro žádnou z účastněných stran. Je nespočet rolí, které konkrétní jedinec přejímá a následně okolí interpretuje v aktuálních sociálních situacích. Na role lze nahlížet z časového hlediska, kdy mohou být dlouhodobé, krátkodobé či jinak časově omezené. V tomto případě se však nejedná o běžné role např. manželky, role muže, role učitele apod. Skupinové role v našem případě vyplývají z fungování dané skupiny odsouzených, ve které tyto role obsazují jednotliví členové (Helus, Z., 2007).

Mezi vězněnými setkáváme s rolemi (Výrost, J., Slaměník I., Sollárová, E., 2019).:

- **Vůdce (hlava)** je jedinec vystředěný na úkoly, podněcuje skupinové činnosti. Je všemi uznáván však nemusí mít nejsilnější pozici ve skupině, jeho jednáním je zaměřeno na úkoly a vedení ostatních odsouzených k jejich plnění. Neznačí to však o spokojenosti vztahů účastněných.
- **Asistent vůdce** je členem, který přispívá k vedení skupiny, resp. jde po stopách vůdce skupiny.
- **Člen či příslušník skupiny** má ke každému kamarádský přístup, je vyzván k řečení jeho názoru, sám hledá cestu k druhým a nemá rád neshodu, svoje úkoly plní bez ohledu na uspokojování potřeb a fungování skupiny. Někdy se do této skupiny zařazuje ten, kdo sám sebe vnímá jako průměrného.
- **Tolerovaný jedinec** je pro ostatní snesitelný, ale neoblíbený. Nesnadno u ostatních členů skupiny čeká pochopení.

- Pro takového člena je typické jednání na základě, jehož skupina v určitém směru trpí. Skupina mu tak nedovoluje o něčem rozhodovat nebo se připojovat k dění probíhající uvnitř skupiny. Tato role je obdobná roli člena skupiny, avšak s rozdílem, že tolerovaného jedince se nikdo ze skupiny na nic nedotazuje.
- **Outsider** má podřazenou roli ve skupině. Od skupiny se často distancuje a kontakt ve skupině nevyhledává, stejně tak jako ostatní členové skupiny. Mnohdy svojí přítomností vyvolává pocity odmítání a nesouhlasu (Heretik, A., 1991).

3 Resocializace

3.1 Pojem resocializace

Resocializací nebo jinými slovy také korektivní socializací se v penitenciárním prostředí rozumí dlouhodobý, náročný a nápravný proces vyžadující změny v nevyhovující socializaci. Aplikuje se u jedinců, jejichž nevalná socializace způsobuje problémy v jejich chování projevující se páčáním trestné činnosti (Sochůrek, J., 2007).

Resocializace je velmi úzce spjata se socializací. Někteří autoři ji nazývají socializací opakovanou, neboť resocializace se zaměřuje právě na ta selhání, ke kterým došlo v průběhu prvotní socializace. Giddens resocializaci popisuje jako rozpad dosud přijatých vzorců chování, po němž následuje osvojení zcela jiných a nových (Giddens, A., 2013). Předmětem resocializační pedagogiky jsou jedinci, nacházející se ve výchovné situaci, která zapříčiňuje, že psychika těchto osob podléhá specifickým změnám.

Resocializační výchova odsouzených jedinců se uskutečňuje prostřednictvím odborně sestavených postupů pro každou věznicí. Jejich aplikace je řízena odbornými pracovníky a kontrolována psychology. Efektivita jednotlivých programů zacházení se statisticky vyhodnocuje na základě evidence vstupních a výstupních dat všech odsouzených a jejich době strávené ve výkonu trestu odnětí svobody. Efektivita programů a jejich míra je názorná především výsledným počtem znázorňující recidivu konkrétních trestných činů (Černíková, V., 2005).

Resocializace s odsouzenými jedinci ve výkonu trestu zákonem zahrnuje veškeré činnosti vycházející z individuálně stanovených programů zacházení sestavovaných pro každého odsouzeného s ohledem na řád, režim dané věznice či oddělení. Metody a postupy vězeňské resocializace jsou tvořeny se záměrem odsouzeného jedince integrovat zpět do společnosti, včetně úpravy sociálního prostředí, do kterého se bude vracet. Účinnost zacházení je dána spoluprací odborného personálu vězeňského zařízení a jejich kvalitní a důkladnou přípravou každé resocializační činnosti. Psycholog – terapeut, sociální pracovníce a vychovatelé jsou koordinováni příslušným speciálním pedagogem (Harper, G., Chitty, Ch., 2009).

Specifické výchovné působení je klíčovým činitelem celého výchovného procesu. Dochází ke styku s osobami vychovávajícími a vychovávanými, kdy obě strany mají zásadní vliv vymezovat, usměrňovat a podílet se na výchovném působení. Vychovávané osoby mají společné jisté stavy a změny, které charakterizují a formují proces výchovy. Jedinci mezi sebou fungují v jakémisi vzájemném vztahu, který průběžně vytváří, a který je podmiňujícím při vzniku konkrétních událostí (Czapów, C., 1981). Potřeba resocializace může u jedince probíhat v jakékoliv fázi jeho socializace (Škoviera, A., 2018). Její působení je žádoucí u těch jedinců, u kterých nedošlo ke správnému zvnitřnění hodnot a norem uznávající většinovou společností a dochází k opakovanému deviantnímu chování. Resocializace má mnoho podob a její délka závisí na mnoha faktorech, především na schopnosti, otevřenosti a postoji daného jedince vůči přicházejícím změnám v jejím průběhu.

Široké pole možností její sociální působnosti si žádá speciální postup resocializačního zacházení napříč všemi cílovými skupinami, včetně pozornosti na konkrétní projevy chování a délky výchovného působení (Pytka, L., 2000). Cílem resocializace je pokračovat v tam, kde došlo k narušení socializačních procesů. Působit na jedince tak, aby jeho opětovné začlenění do sociálního prostředí bylo bezproblémové a dokázal se adaptovat životu ve společnosti či komunitě (Matoušek, O., 2003). Z pohledu inkluzivních přístupů ve vzdělávání se resocializace zaměřuje více na integraci a postupné odstraňování odchylojících projevů chování, než o separaci a segregaci. V Polské republice se v současnosti koncepce resocializace rozvíjí jako tzv. tvořivá resocializace, jejíž středem pozornosti je důraz kladen na člověka s cílem rozvíjet jeho potenciál. Cílem resocializace je opětovná socializace jedince, avšak s ohledem na ochranu společenských zájmů a zájmů jedince vyjadřující se jeho činností a přizpůsobením se většinovým společenským normám. Konec resocializace není podmíněn ani potvrzován právním, psychologickým, pedagogickým či jiným znalcem, ale shodným souhlasem jedince procházejícím resocializačním procesem a jeho staronového prostředí. Výsledným efektem procesu resocializace tedy je souhlasné vnímání jedince tzn. jeho připravenost a jakost přijímacího prostředí. Znamená to stav, kdy se jedinec zvládnul adaptovat běžné mezilidské morálce. Resocializace začíná zjištěním selhání nebo negativních změn chování v některé z fází socializace jedince. Resocializace a převýchova se mnohdy zdají být totožné, jejich rozdílnost spočívá zejména v rozsahu cílové skupiny a koncentraci na projevy chování. V resocializační pedagogice je pozornost zaměřena na behaviorální problémové jednání, příznaky a úpravu, problémové chování a citové poruchy osobnosti jsou součástí převýchovy (Škoviera, A., 2018).

Resocializace je doprovázena třemi procesy:

Readaptací: se rozumí opětovné přizpůsobení se jedince na vnější klima, jehož součástí jsou personální a věcné změny,

Reintegrací: které je zaměřena na obnovení současných vztahů skupiny a jednotlivce, tak aby mohlo dojít k jeho znovu začlenění,

Re – personalizací: znovuobjevováním svého potenciálu a jedinečnosti (Škoviera, A., 2018).

Rychlost a účinnost průběhu resocializace podléhá:

- Adaptaci jedince na sociální úpravy a transformaci hodnotového žebříčku,
- Podřízení se sociálním normám,
- Uznávání vzorů chování,
- Akceptaci autorit,
- Na rozdílnosti mezi novým, resp. nynějším sociálním prostředím od předešlého,
- Na sociálním systému a jeho míře přijetí vzhledem k jednotlivci
- Odborném personálu ve věznici,
- Vězeňskými podmínkami a jejím zázemím,
- Na postoji odsouzeného vůči spáchanému trestnému činu (Vantuch, P., 1982).

3.2 Metody resocializační pedagogiky

Dochází k přímému vedení jedince, avšak jejich principy jsou stavěny na přiměřenosti, akceptaci a stabilizaci takového chování, které je prospěšné a přijatelné nejen pro jedince samotného a jeho skupinové prostředí, ale celou společnost (Škoviera, A., 2018). Jejich podstatou je vést a motivovat jedince k objevování vlastního potenciálu, seberozvoji a akceptaci druhých lidí. V průběhu resocializačního procesu, dochází k osvojení nových dovedností, schopností a zážitků, které mají jedince podceňovat k vytvoření si vhodnějšího sociálního prostředí, než ze kterého přišel a do kterého se chce, resp. bude vracet (Matoušek, O., 2003).

Výchovné metody resocializace lze rozdělit do dvou skupin:

1) Metody všeobecně penitenciární nápravné, do nichž patří:

- Řád a režim dané věznice,
- Výchovně-kulturní aktivity,
- Vzdělávací činnosti,
- Pracovní činnosti,
- Zájmové, rekreačně – sportovní aktivity a rehabilitační aktivity

Metody spadající do této oblasti jsou určeny všem odsouzeným. Mají určitou míru diferenciacie, která je nezbytná z důvodu působení na jednotlivé skupiny vězňů. Patří sem zejména kolektivní metody činnosti s odsouzenými, jejichž záměrem je docílit, aby odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody splňovali veškeré povinnosti a respektovali pravidla vnitřního řádu, které regulují život a činnosti odsouzených ve věznici, než aby přineslo sociální změnu v jednání odsouzeného. Resocializace se neobejde bez využití metody, kdy se využije vlivu skupiny na jedince. Tato metoda přináší příznivou změnu v konstrukci hodnotového žebříčku odsouzeného a formě uspokojení jeho potřeb se zřetelem na vykonávání závazků týkající se všech odsouzených. K resocializaci dochází tedy v oboustranné interakci s ostatními vězni, kteří svým chováním působí na postoje a náchylnost odsouzeného jedince, čímž ho může přesvědčit ke změně svých dosavadních názorů (Nová sociálna edukácia človeka V., 2016).

2) Dle autora Vantucha, jsou metody resocializace také speciálně výchovné, kam řadíme:

- Skupinové psychoterapie,
- Individuální psychoterapie,
- Psychologická či psychiatrická intervence,
- Skupinové poradenství,
- Reedukační, speciálně – pedagogické léčebné postupy,
- Sociálně-právní pomoc (Vantuch, P.,1987).

Výše uvedené metody směřují k individuální spolupráci s vězni, jejich působením u odsouzených dochází k trvalejší změně v chování. Úkolem jejich působení tedy je zbavit se v co největší míře všech narušených vzorců chování a těch sociálních vazeb, které u nich vyvolaly kriminální chování. Nutností při využívání těchto metod je multidisciplinární spolupráce odborných pracovníků a znalost vlastností vypovídající o konkrétním odsouzeném jedinci. Tyto metody může aplikovat odborník pouze kvalifikovaný v dané speciální oblasti (Štěrbá, V., 2007).

Obě skupiny jsou v nápravném procesu nezastupitelné a nelze je od sebe oddělit, každá z nich vede odsouzeného k předem vymezenému cíli, jímž je integrace odsouzeného zpět do společnosti.

Celý resocializační proces zacházení je prováděn a sestavován vzhledem k povaze trestné činnosti a potřeb vycházejících od konkrétního vězně, především musí usilovat o dosažení těchto cílů:

- Zdokonalování návyků,
- Získávání a zlepšování se v dovednostech, které je mohou odsouzené běžně využívat v civilním životě (učení se hodnotnějšímu trávení volného času),
- Naučení se novým sociálním schopnostem, příznivějších pro lepší adaptaci odsouzeného po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a zachovat sociální vztahy, které mu pomohou při řešení nepříznivých situací nebo osobních problémů (Štěrbá, V., 2007).

Dalšími často využívanými metodami v procesu resocializace ve výkonu trestu odnětí svobody, které lze použít v praxi:

- Učení se pozitivních vzorců jednání a postupné zbavování se nežádoucích prostřednictvím soustavy jistých odměn a trestů:

Oproti zvířatům se tento proces vytváří za pomoci sociálních podmínek, jedinec se tak lépe adaptuje na obměňující se vnější podmínky.

- Pobyt v zařízení:

Je nutné jedinci vysvětlit, proč je nutné pracovat na změně jeho chování a reakcích způsobující negativní stavy. Jedinci jsou nuceni řešit svoji aktuální sociální situaci a připravit se na život mimo pobytové zařízení. Existuje zde riziko související s návratem jedince do společnosti, kde nemusí dojít k příznivé integraci jedince (Czapów, C., 1981).

- Metoda izolační:

Tato metoda tkví v odloučení se od skupin rozvratně působících a zařazení do skupiny čínorodé. Vystává se z názoru, že odstraněním faktorů, které vyvolávaly nežádoucí jednání poleví začleněním jedince do skupiny konstruktivní.

- Metoda přesvědčování:

Při aplikaci této metody je nutný navázaný kladný vztah mezi jedincem a odborným pracovníkem, což je mnohdy obtížné, především z hlediska času. Přesvědčovací odůvodňování je závislé na určitém postupu obsahující pravidla např. podávání argumentů od všedních po obtížnější.

- Situační metoda:

Cílem této metody je ovlivňování jedince v uměle vytvořené či náhodné situaci.

- Psychodrama:

Je založeno na tvůrčím projevu bez jakékoli přípravy (spontánní). Jedná se např. o hraní rolí v kontextu různých osudových zápletek se záměrem pozorovat jedince a jejich pohnutky jednání (Slomek, Z., 2010).

Metody resocializační výchovy lze dále rozlišujeme:

- Metody zklidňující činnost:

Pojímají pracovní činnost a jejich organizování, fyzické cvičení a relaxaci, výchovné doporučení aj.

- Metody činnost podmiňující:

Tkví v příležitosti mít vlastní vliv a vzor, využívání dovedností již získaných při řízení práce, zvyšování a upevnění sebevědomí aj.

- Metody uplatňující vliv sociální skupiny:

Vycházejí z vybudovaných pravidel a povinností, včetně norem a záměrů zařízení (Kraus, B., Hroncová, J., 2010).

4 Programy zacházení

Resocializace odsouzených se uskutečňuje pomocí tzv. programů zacházení, které mají zákonnou oporu. Zákon č. 169/ 1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody stanovuje povinnost jednat s odsouzenými ve výkonu trestu tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a v případě možnosti, podporovat takové postoje a dovednosti odsouzených, které jim pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život. Tato povinnost se promítá v praxi při sestavování jednotlivých programů zacházení s odsouzenými. Jsou zásadní a zcela nezbytnou pomůckou při práci s odsouzenými. Jedná se o výchovné nástroje, díky kterým jsou odsouzení jedinci vedeni k uznání odpovědnosti za trestný čin, které ho se dopustili. Program zacházení obsahuje pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity s diferencovaným přístupem ke každému odsouzenému při jejich realizaci. Je vytvářen v součinnosti s každým jednotlivým odsouzeným, který vykonává trest odnětí svobody delší než tři měsíce, za účasti odborných zaměstnanců dané věznice. Je sestavován speciálním pedagogem, který odpovídá za úroveň obsahu včetně jeho průběžných aktualizací. Jádrem pro vytvoření programu zacházení je komplexní zpráva o odsouzeném, na jejíž základě je volen vhodný program zacházení pro odsouzeného jedince. Cílené působení na odsouzené prostřednictvím programů zacházení si klade za cíl vybudovat ideální podmínky ke komplexní resocializaci a postupné reintegraci, která by měla snížit opakované páchaní trestné činnosti odsouzených. Stěžejní podmínkou pro zdárné navrácení k chování v souladu s normami většinové společnosti a transformaci hodnotového žebříčku je kromě jiných i osvojení pracovních návyků, kladných životních postojů, obnova a utužení rodinných a příbuzných vazeb (Generální ředitelství VS ČR, 2017). Korektivní výchovné metody působení v podmínkách věznice představuje aktivity orientované na splnění cílů výkonu trestu odnětí svobody (Mařádek, V., 2003).

4.1 Cíle programů

Cíle programů zacházení se stanovují odbornými pracovníky pro každého odsouzeného zvlášť, avšak obvykle jsou orientovány na přivyknutí jedince na prostředí věznice a daný oddíl. Cíle jsou definovány konkrétně, tak aby při jejich hodnocení bylo jednoznačné, zda je program zacházení plněn/ neplněn/ nebo částečně plněn.

Prostřednictvím programů zacházení je cílem dosáhnout:

- úsilí navyšovat sociální dovednosti odsouzených jedinců,
- odpovídat na případné hrozby a potřeby odsouzených a redukovat opakované páchaní trestné činnosti,
- podněcovat a směřovat odsouzené k prosociálnímu stylu života (Nová sociálna edukácia človeka V, 2016).

4.2 Typy programů zacházení

Dle vyhlášky č. 345/1999 Sb. kterou se vydává řád o výkonu trestu odnětí svobody typy programů zacházení dále dělíme na míru rizik:

- Program minimálního zacházení: Odsouzený s nízkými riziky 0-25, je zde nižší míra zásahu odborného personálu a důraz je kladen na činnosti pracovní a zájmové,
- Program standardního zacházení: Odsouzený se středními 25-50 až vysokými riziky 50–75, je zde střední míra odborného zásahu, podstatou jsou aktivity pracovní a vzdělávací,
- Program speciálního zacházení: Odsouzený s vysokými 50-75 až příliš vysokými riziky 75–100, je potřeba vyšší míra odborné intervence s důrazem na činnostech speciálně výchovné a vzdělávací,
- Program výstupního zacházení: Je vypracováván pro odsouzený s trestem delším než 3 roky, programy jsou zaměřeny na přípravu pro přechod do civilního života (Věznice Valdice – program zacházení, 2020).

- Motivačního zacházení: obsahují diferenciované cíle a příslušné aktivity (Realizace programů zacházení s odsouzenými v návaznosti na jejich identifikované rizikové oblasti, 2016).

4.3 Aktivity programů zacházení

Program zacházení je rozvržen na aktivity:

- Pracovní: Pracovní zařazení na určeném pracovišti, činnosti nezbytné k zajištění chodu věznice,
- Vzdělávací: Formální (dokončení základního vzdělání nebo vyučení v učebním oboru / neformální (cizí jazyky, kurzy),
- Speciálně – výchovné: Kurz právního minima, kurz finanční gramotnosti, sebeobslužné aktivity, program 3Z aj. V této oblasti je zvýšená pozornost věnovaná příčinám a důsledkům dopouštění se trestné činnosti včetně hrozeb a kriminogenní požadavky.
- Zájmové – volnočasové: Farmový chov daňků, okrasná zahrada, ovocný sad a péče o včely aj.
- Oblast formování vnějších vztahů: Udržování kontaktu s rodinou a blízkými příbuznými (Věznice Jiřice – Pilotní projekt otevřená věznice, 2017).

Základ každého programu je tvořen pracovními činnostmi dle zdravotního stavu odsouzeného jedince. Dílčí cíle programu zacházení a jejich plnění každého odsouzeného se pravidelně vyhodnocují a aktualizují v kontextu změn v chování odsouzeného (ve věznici s ostrahou – jednou za tři měsíce, ve věznici se zvýšenou ostrahou – jednou za šest měsíců, ve výstupních oddílech – jednou za dva měsíce), (Věznice Valdice – program zacházení, 2020).

5 Objekt otevřené věznice v Jiřicích

„Otevřená věznice“ představuje typ věznic přicházejících ze severských zemích, kde byl průběžně rozšířen. Vznik modelu těchto věznic je mapován ve 30. letech 20. století ve Skandinávii. Tento typ věznice je modelem všedního civilního života člověka, zejména svojí podobou, jejím vybavením a režimem (Bendová, V., 2018). Otevřená věznice je specifická forma věznice. Svým dlouhodobým a prověřovaným působením stala účinným prostředkem v oblasti trestní politiky a současně zásadní oporou v novodobých rozvíjejících se celosvětových vězeňských systémech současné doby. Představuje cíl trestního systému České republiky, jehož snahou je snížit recidivu odsouzených a propuštěných osob za pomoci etapovitého procesu a revidované přípravy dotyčné osoby na jeho výstup z výkonu trestu včetně eliminace možných rizik s propuštěním spjaté. Je pro odsouzeného „přechodem“ mezi klasickým vězením a životem na svobodě. Otevřená věznice v Jiřicích s kapacitou 32 ubytovacích míst zahájila svůj provoz 1 etapy v roce 2017. Otevřené věznice ve Finsku, Německu a Norsku se staly pro Ministerstvo spravedlnosti a Vězeňskou službu ČR inspirací pro vybudování tohoto typu vězeňského zařízení také v České republice. Legislativu související s realizací projektu „Otevřené věznice“ zavazuje Koncepce vězeňství do roku 2025. Celkem bylo postaveno 5 objektů z nichž 4 objekty byly vybudovány jako zázemí pro odsouzené a 1 objekt sloužící odborným pracovníkům k vedení odsouzených a realizaci veškerých aktivit vycházejících z programů zacházení. Do budoucna se věznice připravuje pojmout až 100 odsouzených. Do této věznice jsou umísťovány ti odsouzení, kteří byli zařazeni pro výkon trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou a do oddělení, s nízkým stupněm zabezpečení po 1. říjnu v roce 2017. Zásadním kritériem pro zařazení do této věznice ukazuje zhodnocení vnějších a vnitřních rizik dle navrhovaného rozčlenění uplatňující vnější diferenciaci při umístění odsouzených do dílčích oddílů ve věznici s ostrahou. Zřetel je kladen na upevnování fyzických a sociálních spojitostí odsouzených a civilním prostředím mimo věznici, posilování individuální a kolektivní odpovědnosti a rozvíjení soběstačnosti odsouzených. Otevřené věznice jsou díky své filozofii a způsobu zacházení příkladnou efektivní metodou chystající odsouzeného k životu na svobodě. V otevřené věznici se setkáváme s vyšší mírou individuálního zacházení a efektivním týmem spolupracujícím s odsouzeným na řešení jeho problému ve smyslu case managementu, která je kontinuální a navazuje na postpenitenciární péči. Svojí stavbou zajišťuje věznice odsouzeným více soukromí, nabízí prostor pro realizaci společných činností.

Resocializací se v ní dosahuje prací, terapiemi, společnými aktivitami či sportem. Podstatou pro každého odsouzeného je samostatnost a odpovědnost za jeho bytí ve věznici i mimo ni. Věznice nemají mříže, nejsou obehnány ostnatými dráty a odsouzení se po objektu pohybují volně (Koncepce do roku 2025, 2017). V této věznici působí méně odborného personálu. Odborný tým je v objektu otevřené věznice v Jiřicích složen z pracovníků, jimiž jsou vychovatelé, pedagog volného času, vychovatel – terapeut, speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník a vedoucí oddělení (Věznice Jiřice – Pilotní projekt zacházení v „otevřené věznici“, 2017).

5.1 Systém zacházení v otevřené věznici:

- Úvaha osobních očekávání po odchodu z výkonu trestu odnětí svobody,
- Vyhledávání potencionálních zdrojů opory pro život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody,
- Upevňovat motivaci a směřovat ji k dosahování pozitivních změn,
- Rozvíjet příčinné uvažování a budovat strategie pro řešení obtížných životních událostí,
- Napomáhat utužovat sociálních vztahy důležité pro výstup z výkonu trestu odnětí svobody, popřípadě navazovat vztahy nové a zdravé,
- Zaměřit se na vlastní obavy z možného selhání po odchodu z výkonu trestu odnětí svobody,
- Pracovat na případných rizikových faktorech po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody,
- Reflektovat průběžně vlastní posun v práci týkající se rizikových oblastí,
- Získávat nové znalosti a dovednosti v rámci výkonu trestu odnětí svobody včetně jejich posilování a rozvíjení,
- Posilovat a zvyšovat protektivní faktory,
- Uplatňovat metodu „case management“, (Věznice Jiřice – Pilotní projekt zacházení v „otevřené věznici“, 2017).

5.2 Dílčí cíle programu zacházení:

- Vypracovat si vlastní „návrh – krizový plán“ obsahující dílčí kroky nezbytné pro čas po opuštění výkonu trestu odnětí svobody,
- Zjistit si a zmapovat možnosti pracovních nabídek včetně zázemí v okolí, do kterého se odsouzený má v plánu po výkonu trestu vrátet,
- Aktivně se podílet na řešení veškerých dluhů,
- Utužovat identifikované protektivní činitele,
- Osvojovat si učit se používat nové sociální kompetence k řešení běžných, každodenních ale i tíživých existenčních situací,
- Zapojovat se do pracovních činností a osvojovat si nové pracovní návyky,
- Zapojení se do zájmových aktivit, posilovat doposud získané návyky příznivé pro hodnotné trávení volného času,
- Upevňování sociálních vazeb s rodinou a příbuzenských vztahů,

Program zacházení je pomyslně rozložen na dvě fáze, z nichž má každá své cíle (Věznice Jiřice – Pilotní projekt zacházení v „otevřené věznici“, 2017).

Cílem programů zacházení je snižovat míru rizik u daného odsouzeného a jeho budoucí život na svobodě. Každý z programů je zcela individuální, vychází z potřeb každého odsouzeného tudíž má každý jinou skladbu aktivit. Plnění aktivit je vyhodnocováno každé 3 měsíce, aby bylo patrné, zda u odsouzeného dochází ke změně postojů vůči páčání trestné činnosti a tím tak i ke snižování jeho rizik do budoucna (Mgr. Bc. Hana Prokopová, Jiřice 2019).

6 Skupinová fyzická činnost a sport

Fyzická činnost, pohyb a sport jsou v současné moderní době často diskutovanými tématy napříč celou společností. Svůj význam dnes umocňují svým očividným dopadem v rovině sociální, ekonomické ale i kulturní.

6.1 Fyziologické, psychologické a sociální efekty fyzické zátěže

Níže jsem se zaměřila na oblasti, které fyzická práce a sport svým působením resocializovaného jedince podněcují nebo usměrňují.

Souvislosti spojené s výkonem fyzické činnosti ovlivňující psychickou, emocionální, sociální stránku jedince:

- Změna režimu a způsobu zacházení,
- Práce s hranicemi a jejich překračováním,
- Stanovený čas na vyřízení osobních záležitostí,
- Neustálá pracovní činnost,
- Provádění činností, které vzbuzují nechuť a chtějí se jim vyhnout,
- Nároky na samostatnost a odpovědnost za výsledky své práce,
- Samostatné rozhodování a jednání při vyřizování osobních záležitostí,
- Podílení se na organizaci práce včetně plnění pracovních postupů a koordinaci požadavků,
- Opakované vystavování se situacím s lidmi v jejich přítomnosti nechci být,
- Konfrontace a vyrovnávání se s pocity, vinou a bezmocí,
- Nutnost řešení záležitostí, kterým se odsouzený vyhýbá,
- Opakovaná konfrontace s vlastními zážitky, emocemi a postoji, nutnost přemýšlet o svém životě, způsobu jednání a hodnotách apod. (Klusoňová, E., 2011).
- Ocitnutí se v konfliktu rolí,
- Nároky na vzdělávání a vývoj odsouzeného,

- Motivaci a hodnocení výkonu odsouzeného,
- Dochází v nich k poznávání a učení se respektování vlastní a cizích hranic,
- Vede k rozmýšlení jednotlivých kroků, před jejich uskutečněním,
- Dává prostor pro svobodné rozhodnutí, konání činů, za které nese dotyčný odpovědnost,
- Poskytuje jedinci svobodou, v níž je nucen odpovídat za přijetí či odmítnutí pravidel a nést za takové rozhodnutí odpovědnost (Klusoňová, E., 2011),
- Podporuje chování vykazující kontrolu tomu, kdo stanovuje pravidla skupinové práce a nese odpovědnost za danou činnost,
- Vede ke vzájemné kontrole činnosti a postojů všech účastněných,
- Umožňuje nastavení neformulovaných pravidel, které mohou být členy průběžně vykonávány spontánně,
- Pomáhá jedinci rozlišovat pravidla vs. Omezení z hlediska lidského chování a fungování v prostředí, kde se činnosti vykonává (Sitek, P., Fassin, D., Lequesne, Ch., Noiriél, G., Weil, P., Wieviorka, M., Wotthol De Wenden, C., Pařízková, A., 2016),
- Vede k dovednostem, díky kterým zdokonaluje jedince v dosahování cílů a pomáhá k uspokojování jeho potřeb na základě (uvědomění – jak), které se stávají odpovědí na daný problém související s určitým cílem a poté k vědomostem (vědění – že), které jsou znázorněny abstraktnější formou a zvyšování tak schopnosti vyrovnat nebo si umět poradit s problémem jiným (Peregrin, J., 2011).
- Sportovní programy poskytované pachatelům pomáhají získat sebekázeň, učí je týmové spolupráci a vedení – klíčové dovednosti pro úspěšných a beztravný život v komunitě. Taktěž se ukázalo, že týmový sport zlepšuje duševní a fyzické zdraví, pomáhá mladým lidem s často složitými problémy v chování a působí změny v jejich postojích a životním stylu (Rosie Meek, 2020).

7 Fyzická práce a zaměstnávání odsouzených

Vytváření návyků a vztahu k práci je ve věznici dosahováno pomocí programů zacházení. Mezi priority výkonu trestu v otevřené věznici patří maximální zapojení odsouzeného do pracovního procesu. Velká rozloha pozemků věznice umožňuje realizaci speciálních projektů, které se orientují např. na pěstění užitkových a zemědělských plodin, včelařství, chov daňků a péči o jiná hospodářská zvířata. Odsouzení v součinnosti s pracovníky plánují a organizují jednotlivé činnosti. Získávají základní pracovní dovednosti a návyky včetně teoretických poznatků o použití náradí, zpracování materiálu (Věznice Jiřice – Pilotní projekt otevřená věznice, 2017). Pracovní aktivity jsou přínosem také v oblasti integrační a sociální, pozitivně působí na psychiku odsouzených a dodávají pocit smysluplnosti času stráveného ve výkonu trestu (Štěrba, V., 2007). Smyslem fyzické práce je zdokonalovat rozvoj člověka po stránce psychické, sociální, emocionální především pak integrační. Stává se tak nenahraditelným v oblasti socializace a kultivace jedince (Klusoňová, E., 2011). V dnešní společnosti hrají vztahy utvářející se při základní lidské činnosti a vztahy vznikající s rozmachem průmyslu, výroby a produkující vztahy podstatnou roli (KELLER, J., 1997).

Nyní si uvedeme podskupiny, které svým obsahem sdělují a zajišťují konkrétní pracovní činnosti, včetně jejich pole působnosti:

- Provoz zajišťující uvnitř věznice – úklidy v areálu, práce v kuchyni, kotelnách provádění údržby, práce v autodílně skladech apod.,
- Zařízení provádějící hospodářské práce – zámečnictví, stavby, úklidy, montáže, výkopové práce aj.
- Produkce vlastní – šicí práce, dřevovýroba, kovovýroba aj.
- Zaměstnavatelem je cizí subjekt (práce je vykonávána uvnitř nebo mimo věznici) kompletace výrobků, bižuterní práce, šicí výroba, úklidy, balení výrobků a jejich značení, zemědělská činnosti, stavební, zednická činnost aj. (Zaměstnávání vězňů, 2020).

Na základě doporučení odborných pracovníků, konečném rozhodnutí ředitele věznice je odsouzený zařazen do práce.

Odborné znalosti, zákaz vykonávání určité činnosti a délka trestu odsouzeného jsou další hlediska rozhodující o jeho zařazení za zaměstnání, stejně tak jako praxe získaná v konkrétním oboru či dosažená úroveň vzdělání.

Odmítnutí vykonávat jistou pracovní činnosti je považováno za porušení odsouzeného a je mu uložen kázeňský trest. Upravovat a rozvrhovat pracovní dobu odsouzenému má v moci ředitel dané věznice.

Odsouzení, rozdělené do pracovních skupin jsou seznámeni s veškerými povinnostmi, svými právy, předpisy a jsou odborně proškoleni k výkonu dané činnosti. K dohledu nad veškerou činností odsouzených a jejich pohybem v objektu má určený odborný pracovník věznice nebo vychovatel, který kontrolu provádí jednou týdně. U těch odsouzených, u kterých je nízký předpoklad zneužití, či útěku je možnost zařazení do pracovních skupin, které nejsou střeženy. Odsouzení umístěné ve věznici s ostrahou a v nízkém stupni zabezpečení mají možnost získat povolení od ředitele věznice vykonávat pracovní činnost mimo objekt věznice s tím, že odsouzenému je jasně stanoven prostor, ve kterém se bude pohybovat po dobu výkonu dané práce (Zákony pro lidi, 2020).

Veškeré práce jsou zajišťovány:

- Zaměstnáním u podnikatelských subjektu,
- Pracovními terapiemi,
- Zaměstnání uvnitř věznice (Raszková, T., Svobodová Hoferková, S., 2014).

Zaměstnávání jedince neobsahuje činnosti pouze pracovního charakteru, ale veškeré aktivity důležité pro jeho lepší orientaci v běžném životě.

Zaměstnávání má několik dimenzí, ze kterých vždy vychází:

- Časovou: probíhá ve stanoveném čase,
- Kontextovou: děje se v dané situaci jedince, která je zrcadlem jeho osobnosti na základě postoje, zkušeností aj.
- Sociální: zastupuje určitou sociální roli (Definice ergoterapie, 2020).

Účelem dílčí pracovní činnosti je, aby její volba splňovala potřeby odsouzeného a napomáhala k jeho přechodu a integraci do běžného života.

V případě potřeby doplnění chybějící kvalifikace k výkonu dané práci jsou pracovní činnosti propojovány vzdělávacími aktivitami, neboť veškeré problémy související s uplatněním na trhu práce vycházejí z nejen z kriminální kariéry, ale i z nedostatečného vzdělání či kvalifikace. Odsouzený má tak větší možnost být po výkonu trestu odnětí svobody zaměstnán.

Pracovní aktivity také vylepšují komunikaci a sociální kompetence odsouzených, posilují jejich důvěru a nutí je učit řešit své osobní záležitosti samostatně. Prostřednictvím zaměstnávání se posiluje a využívá dosavadních schopností jedince. Současně se učí osvojovat si další dovednosti pro zvládnání každodenních aktivit a dalších činností podporující navrácení potřebné kvality života (Williams B., Chard G., 2016).

Z financí získaných za odvedenou práci odsouzený hradí státem stanovené částky, ale také svůj pobyt ve výkonu trestu, výživné, exekuce a jiné závazky vzniklé spácháním trestnou činností (Raszková, T., Svobodová Hoferková, S., 2014).

Opatrný přístup a odhad odborných pracovníků je při zaměstnávání odsouzených mimo areál věznice velmi důsledný, jelikož je zde zvýšené riziko možného útěku či jiné zneužití takové „volnosti“. Metody pozorování a všestranné poznání odsouzeného jedince je mají v tomto případě nezastupitelnou roli (Valenta, M., Müller, O., 2003). Odsouzení dostávají důvěru v co nejvyšší možné míře stejně tak ale odpovědnost za své chování a jednání. Jsou odpovědni plnění svého denního režimu, který si samy organizují. Každý odsouzený musí plnit povinnosti nejen vůči zaměstnání ale i veškeré činnosti související s jeho přípravou na život po skončení výkonu trestu (justice, 2020).

8 Sport ve výkonu trestu odnětí svobody

8.1 Význam realizace volnočasových aktivit ve výkonu trestu

Význam realizace volnočasových aktivit ve výkonu trestu je následující:

- Uvolnění od stresových stavů,
- Motivovat odsouzené k jiným a příznivějším formám trávení volného času a přivodit tak změnu v jejich životním stylu,
- Naučit odsouzené relaxovat či vyplnit dobu mimo pracovní čas nejen ve výkonu trestu, ale i mimo něj rozumnou činností obohacující pro jeho všestranný rozvoj,
- Pro vytvoření a zachování tělesné a psychické zdatnosti, (Mezník, J. a kol., 1995).

Věznice obstarávají dostatek činností pro rozvoj fyzické kondice, vytváří a poskytuje vhodné prostory včetně pomůcek a vnitřních objektů v případě nepříznivého počasí. Cvičit mají odsouzení možnost každý den po dobu 1 hodiny ve volném a věznicí určeném prostoru (Zákony pro lidi, 2020).

8.2 Sport a jeho funkce ve výkonu trestu odnětí svobody

Sportovní aktivity mají afektivní vliv na psychický ale i fyzický stav odsouzených. Nejen, že se dochází k posilování jejich pohybového aparátu, ale rozvíjejí schopnost lepší koncentrace, vytrvalosti a posouvají hranice odolnosti. Neustálým utužováním fyzické i psychické odolnosti lze dosáhnout zvládnání nároků související s běžným životem včetně stresových či nepříznivých situacích. Fyzická aktivita mimo jiné může u člověka příznivě ovlivnit jeho imunitu a celkové zdraví, vztah ke světu a sobě samému. Nabízí příležitost v navazování zdravějších vztahů přátelských ale i partnerských, ponouká ke hledání smyslu života a sportovní výkon může kladně působit na výkonnost v zaměstnání. Spolupráce, konflikty a jejich řešení napomáhá k vlastnímu sebepoznání a poskytuje zpětnou vazbu sebehodnocení (Sitek, P., Fassin, D., Lequesne, Ch., Noiriel, G., Weil, P., Wiewiorka, M., Wothol De Wenden, C., Pařízková, A., 2016). Sport je nezastupitelným nástrojem na poli výchovy. Ovlivňuje psychiku člověka a podněcuje ho ke změnám v chování. Je podporovatelem vazeb a komunikace denního života lidí.

Utzuje kolektivní spolupráci a zažitá zkušenosti, zároveň je vystavuje novým prožitkům. Zrcadlí, znázorňuje a pomáhá pochopit mezilidské vazby s hodnotami dané společnosti. Je sociálním konstruktem, který nejen reflektuje lidské interakce, ale také motivuje ke změně či snaze něco změnit (Klusoňová, E., 2011). Nejedná se pouze o oblast reflektující společnost a její reproduktivní strukturu kultury vztahů mezi jednotlivci. Pro správný vývoj a funkci lidských orgánů je pohybová činnost důležitá. Jakýkoliv pohyb je viditelným vyjádřením života. Je ovlivňujícím faktorem naší mysli, nálady, motivace aj. Neuman ve své knize uvádí, že pomocí pohybu je možné dosahovat mnoha odlišných cílů, do jisté míry působit na sociální a morální hodnoty (Sitek, P., Fassin, D., Lequesne, Ch., Noiriel, G., Weil, P., Wiewiorka, M., Wothol De Wenden, C., Pařízková, A., 2016). Díky pohybu máme možnost se projevit, komunikovat a prožívat pocity např. radosti, sounáležitosti a odpovědnosti. Kterákoliv forma pohybové činnosti (fyzická práce, sport, hra, domácí práce) rozvíjí lidské dovednosti, emoční inteligenci a je odrazem celkového zdraví, tělesné zdatnosti, psychické pohody a sociální vyrovnanosti. Účinkuje na psychiku člověka v mnoha směrech (Možný, P., Praško, J., 1999). Napomáhá při budování asertivity, získávání sebedůvěry, je dobrým prostředkem pro uvolnění napětí, snižuje úzkost a neklid apod. V každém věkovém stupni a prostředí má pohyb své místo. Jeho význam spočívá v jeho přirozenosti, každodennosti a nenahraditelnosti. Sport je vlivným činitelem také ve zpětném zařazení do společnosti. Zájmové činnosti a sport se stávají preventivním náhradníkem namísto sociálně patologických jevů (Mazal, F., 2007).

9 Praktická část

9.1 Cíl výzkumu a vymezení výzkumného problému

Výzkum si klade za cíl identifikovat a analyzovat názory odborných pracovníků v objektu otevřené věznice v Jiřicích na pozitiva a negativa skupinové fyzické práce a sportu v kontextu resocializačního procesu.

Výzkumný problém je zformulován do základní výzkumné otázky:

Co si myslí odborní pracovníci ve věznici v Jiřicích o smyslu využívání skupinové fyzické práci a sportu.

9.2 Výzkumné otázky

Vzhledem k vytyčenému cíli diplomové práce byly respondenti dotazováni na níže uvedené výzkumné otázky:

- 1) Jaká jsou pozitiva využívání skupinové fyzické práce v procesu resocializace?
- 2) Jaká jsou negativa využívání skupinové fyzické práce v procesu resocializace?
- 3) Jaká jsou pozitiva využívání sportu v procesu resocializace?
- 4) Jaká jsou negativa využívání sportu v procesu resocializace?

9.3 Výzkumný soubor a metodologie výzkumu

Výzkumný soubor je tvořen odbornými pracovníky (vychovateli, speciálním pedagogem, pedagogem volného času, terapeutem – koučem) působící v objektu otevřené věznice v Jiřicích. Celkový soubor tvoří 8 dotazovaných vychovatelů (7 mužů a jedna žena) z objektu tzv. „Otevřené věznice“, kteří jsou ve středním věku průměrně 45 let z nichž má 5 vychovatelů vysokoškolské vzdělání (2 Bc., a 2 Mgr., 1 středoškolské vzdělání). Dále speciální pedagog, pedagog volného času a terapeut – kouč. Dosavadní praxe respondentů je různorodá, část z pracovníků má předchozí několikaleté zkušenosti z působení v ozbrojených bezpečnostních sborech a dílčích útvech Policie České republiky. Jiní pracovníci byly dříve

zaměstnány ve věznicích s klasickým režimem. V otevřené věznici jsou také odborní pracovníci, kteří nemají s lidmi ve výkonu trestu zkušenosti žádné.

Pro vypracování praktické části byla zvolena kvalitativní strategie. Kvalitativní výzkum dává možnost získat rozsáhlejší mínění dotazovaných o daném tématu. Dovoluje hlubší pochopení předmětu v určitém kontextu a přináší o něm veškeré informace (Švaříček, R. Šed'ová, K., 2007). V průběhu kvalitativního výzkumu existuje možnost přizpůsobení otázek v souladu se shromažďováním dat, lze ho tak považovat za velmi ohebný schéma výzkumu. Z důvodu hlubšího poznání problému je v rámci výzkumu pracováno s výzkumným vzorkem obsahující nižším počet respondentů (Hendl, J., 2008). Výzkum probíhal v přirozeném prostředí účastníků výzkumu a poskytuje informace o dotazovaném jevu v něm.

Data byla získána technikou polostrukturovaného rozhovoru, který je velmi často využívaným způsobem v rámci kvalitativního výzkumu. Většina rozhovorů s respondenty trvala až přes 40 minut. Data rozhovorů na sebe obsahově navazují. Projevy respondentů jsou zaznamenávány v podobě konkrétních citací (doslovné transkripci) čili jsou v takové podobě, která nijak nenarušuje jejich samotnou obsahovou stránku.

Transkripce neboli přepis je praktickou pomůckou pro předložení výzkumných dat. Transkripci provádí výzkumník, který po celou dobu vychází ze záměru, který byl v rámci výzkumu stanoven. Zachycují se v podstatě ty jevy, které s daných cílem analýzy souvisejí. Jsou pouhým zápisem toho, co dílčí účastníci při rozhovorech řekli. Kvalitní transkripce je mimo jiné charakteristická svojí jednoduchostí, zvládnutelností a čitelným obsahem, který poskytuje jednoznačné odpovědi respondentů (Transkripce v konverzační analýze, 2020).

Odpovědi respondentů jsou znázorňovány písmem kurzívy a nejsou nijak jazykově upraveny. Z důvodu autenticity je v jednotlivých odpovědích možná přítomnost nespisovných výrazů či slov, které byly ve výročích zachovány, neboť jsou v původní podobě srozumitelné.

Důvod pro volbu této techniky byl zmíněn výše, otázky lze výzkumu přizpůsobovat, díky čemuž dáváme prostor pro obdržení informací o předmětu a jeho opodstatnění (Švaříček, R. Šed'ová, K., 2007).

Rozhovor vycházel z výše uvedených dílčích otázek. Je několik možností pro průběžnou registraci dat. Ve výzkumu kvalitativní povahy může být využita audiotechnika,

video nebo záznamový dokument (Miovský, M., 2006). V našem případě byl nástrojem pro sběr dat dokument zápisový.

Přepsané rozhovory byly podrobeny otevřenému kódování. Otevřené kódování je analytickou technikou zakotvené teorie, jejíž obsahem je operace získaných dat na dílčí část (větu, oddíl), které označíme jménem (kódem) nejlépe charakterizující danou část. Vytvořené kódy z jednotlivých odpovědí tvoří základ pro následné mapování vzájemných vztahů mezi dílčími kódy, jejich shromažďování a utvoření kategorií.

Část vystihující více než jedno ústřední téma může být značeno více kódy. Jednotlivé části byli poté rozřazovány do dílčích okruhů, pro něž jsou svým obsahem charakteristické (Švaříček, R. Šed'ová, K., 2007).

Z důvodu nezastižení všech odborných pracovníků, byla využita také metoda kvantitativní povahy, jednalo se o techniku dotazníku s otevřenými otázkami. Jde o jednu z nejfrekventovanějších a méně náročných metod kvantitativního výzkumu, která výzkumníkům umožňuje dotazovat osoby v danou chvíli nedostupné. Jedná se o kladení otázek a získávání odpovědí písemnou formou prostřednictvím otevřených otázek. Respondentům nejsou předem předloženy možné varianty odpovědí, vyjadřuje se tedy zcela nezávisle a svými vlastními slovy.

Výhodou této techniky je, že dotazovaný při ní získává dostatek času a soukromí pro zodpovězení otázek, což může zvětšit upřímnost při odpovídání na otázky. Při použití této techniky je velmi důležitá jasná a srozumitelná formulace otázek (Jeřábek, H., 1993).

9.4 Realizace výzkumu

Empirická část je sestavena jako kvalitativní výzkum za použití techniky polostrukturovaného rozhovoru a jeho následného kódování. Výzkum si klade za cíl identifikovat a analyzovat názory odborných pracovníků v objektu otevřené věznice v Jiřicích na pozitiva a negativa skupinové fyzické práce a sportu v kontextu resocializačního procesu. Výzkum probíhal v průběhu týdenní stáže ve věznici v Jiřicích v měsíci října 2019 na základě vlastního oslovení věznice. Jednotlivé rozhovory probíhaly na základě souhlasu konkrétního pracovníka. Před začátkem každého rozhovoru byli odborní pracovníci seznámeni s cílem a účelem výzkumu a ústně požádáni o souhlas s poskytnutím rozhovorů a ujistěni o zachování anonymity vždy před zahájením rozhovoru. Rozhovory probíhali ústní formou a ihned byly zapisovány do poznámkových listů.

Personál, který nebyl v dané době k zastižení, byl dotazován písemnou formou, jejíž podoba bude součástí této práce jako příloha. V papírové formě byly dotazováni celkem 3 respondenti, za pomoci dvou otázek, z nichž každá v sobě obsahuje dotaz na pozitiva i negativa skupinové fyzické práce a sportu.

Všechny rozhovory, materiály, které v souvislosti s výzkumem vznikly, jsou uloženy v osobním archivu.

9.5 Interpretace výsledků

Vytěžené odpovědi dotazovaných byli roztríděny do třech okruhů, které jsou neoddělitelnou součástí vyplívající z kontextu samotné práce.

Dílčí okruhy vzniklé pro rozřazení dat:

- 1) Smysl skupinové fyzické práce a sportu
- 2) Filozofie a režim věznice
- 3) Vliv přístupu, způsobu zacházení a prostředí věznice na odsouzené

Jednotlivé okruhy obsahují teze negativní i kladné povahy.

Smysl skupinové fyzické práce a sportu

Pozitiva:

Pohyb a manuální zručnost jsou sami o sobě vnímány jako výchovné prvky rozvíjející celkovou osobnost člověka. „Dle mého názoru skupinová práce a sport jsou nedílnou a velice důležitou složkou výchovy (výchova pracovní, výchova tělesna), a jsou základní součástí formování osobnosti všestranně rozvinutého jedince“. Podobného názoru je další z kolegů, který se také zmiňuje o přínosech týkající se respektování autorit, osvojování si nových návyků. „Jde o koordinaci činností, kooperaci a spolupráci. Odsouzení si osvojují pozitivní návyky a dovednosti. Odsouzení se učí akceptovat limity podřízenosti a nadřízenosti v případě sportu, zdraví náhled na svět. Skupinová práce a sport jsou důležitou složkou výchovy“.

Skupinová odpovědnost a vzájemná podpora jsou dalšími přínosy vyplývající z kolektivních činností. „V dané oblasti se jedná o systém „jeden za všechny, všichni za jednoho“! Skupinové činnosti posilují o odsouzených zodpovědný přístup k daným úkonům a je jedno, zda jde o oblast pracovní či sportovní. U skupinové práce lze pozorovat, že je ze strany silnějších jedinců poskytována jak fyzická, tak i psychická podpora slabším jedincům“. Způsob zacházení se odvíjí od nатуry každého jedince. „K někomu je potřeba přístup tvrdší a k někomu být zase mírnější v tomhle směru je to hodně individuální“.

Pracovní aktivity nabízejí jisté pole možností, ve kterém se mají odsouzení možnost podílet na základě svých doposud získaných dovedností, ve kterých se zdokonalují a sdílejí je s ostatními, čímž dochází ke společné komunikaci, plánování a vzájemnému učení se novým činnostem. „zdokonalují se v tom, co už umí, ale zároveň mají možnost si zkusit a naučit se práci i jinou...např. zde máme odsouzeného, který umí pracovat se dřevem, když jste přicházela všimla jste si těch lavic se stolem? To dělal jeden z našich odsouzených. No a ten jednou přišel a řekl, že by se chtěl naučit stavět skalky...no tak jsme to společně probrali, jak by si vlastně představoval celou realizaci, včetně toho, jak by postupoval...z čeho by to chtěl stavět apod.,“. S realizováním činností je spojeno rozdělení rolí. Z každé pozice plyne určitá odpovědnost, která je zásadní pro konečný výsledek společné práce. Zkušenost vyplývající z dané role, může být pro odsouzeného přínosem nejen v oblasti pracovní, ale i ve smýšlení o sebehodnotě. „vzájemně se tak obohacují tím, co sami umí zároveň se učí novým dovednostem ale i komunikaci a novým rolím. Ti manuálně šikovnější tak získávají zkušenost jakoby „vyšší pozice“ a čím ale souvisí větší zodpovědnost za odvedenou práci“ tento prožitek, jim pak třeba může pomoci i v oblasti zaměstnání ale také změnu vnímání sebe samotného“.

Získávání kladných návyků je jedním z cílů pro jejich pozdější fungování v civilním životě. „Cílem tady té skupinové práce je, vytvořit si návyky pro jejich samostatné fungování po propuštění tady odtud“.

Motivační faktorem, proč pracovat je i finanční ohodnocení. „pokud pracují, mohou mít finanční ohodnocení až do výše 1600 korun“. Dalo by se také říct, že pokud pracují a mají vydělané finance mají možnost zajistit si jakýsi „nadstandard“ navíc. „Od 15:00 do 17:00 chodí pravidelně každý čtvrtek do Jiřic na nákupy, za předpokladu, že mají finance...pokud nepracují, finance nemají“.

Svoji aktivitou jsou také odpovědní za svoji určitou nezávislost a svobodu v oblasti trávení volného času. Je zcela na nich kde a jakým způsobem budou svůj volný čas trávit. „Nic zde není zadarmo, ve svém volném čase si musejí odpracovat 20 hodin. Na základě počtu odpracovaných hodin pak mají vycházky mimo areál...mohou se zúčastnit extramurálních programů...je to jenom na nich“. Stejného názoru je také kolega, který praví „V životě nic nemáte zadarmo a jenom říct nestačí, musejí proto něco udělat. Prostě „něco za něco“.

Prostory, rozloha a celkové zázemí věznice pobouzí a nutí odsouzeného k činnosti. Podněcuje ho k jeho vlastní aktivitě něco budovat. Jeho vlastní výtvar má také vliv na chování a postoj k prostředí, ke kterému se chová s větší důstojností. „oni si sami všímají kolem sebe a s nápady přicházejí sami“ což je velmi dobře, jelikož se sami snaží udělat si to tu krásný, pečují o to, co už tu je. Je zde spousta věcí, které už tu máme například jezírko...máme tu malé jezírko...a jeden z odsouzených zamnou jednou přišel s nápadem, udělat přes jezírko lávku...no proč ne?!“

Odsouzení voje nápady projednávají s odborným personálem, čímž vzniká ideální šance pro diskusi mezi odsouzenými a personálem. „jeden z odsouzených za mnou přišel s tím, že by chtěli nějaké sezení, stůl s lavicí. Díky vlastní kreativitě se také učí otevřené komunikaci a zdravému prosazování, neboť mají tendence si svoje nápady obhajovat. „Pokud nápad dává hlavu a patu, má svůj smysl a především, je zrealizovatelný, proč ne. Snažíme se tady o to, aby se naučili tomu, že když něco chtějí, nebo jim něco chybí je možnost jejich nápad po vzájemné domluvě realizovat“.

Při skupinových činnostech je vychovatel je s jedincem v kontaktu, v němž na jedince přímo výchovně působí, ačkoli působení na jedince není na první pohled vidět. Odborní pracovníci pouze ovlivňují situační podmínky a odsouzený v danou chvíli nenabývá pocitu, že je výchovně ovlivňován. „*No tak jo! Takže, kdo z vás umí se dřevem? Ty? Ale vy se to chcete naučit...no tak jo. Takže ty na ně budeš dohlížet...ty si vezmeš na starosti toto...“* prostě, každý z nich se na tom nějakým způsobem podílí“.

Činnosti odsouzených prostředí věznice průběžně mění a neustále zdokonalují. Každý nově přichází námět na zlepšení sebou však nese další odpovědnost a závazek související s obhospodařováním. „*Sami se tím tak učí zodpovědnosti, zahrada potřebuje zalívat, záhony vyplejt nebo zrýt. Ted' jsme třeba sklízeli zeleninu, o králíky je potřeba se postarat – nakrmit je, vykydat“*. Práce vynaložená v rámci objektu jim přináší i jisté výhody projevující se zejména ve stravování. Učí se zužitkování a zacházení s potravinami. „*to, co si sami vypěstují včetně zvířat také mohou zužitkovat. Králíka si sami zabít, brambory nebo zeleninu si uvařit a sníst“*.

Aktivity v objektu jsou také vodítkem pro uvědomení si a navyknutí si plnit svoje povinnosti také vůči domovu. „*Odsouzení by se učí fungovat jako doma, kde jako každý má i po své práci další povinnosti jako jsou domácí práce nebo práce na zahradě“*. Fyzická činnost zároveň vyvolává jedinci určitou psychickou zátěž, neboť je nucen naučit se pracovat s časem. Práce se pro něj v danou chvíli stává nástrojem rozvíjejícím jeho odolnost. „*Pracovní svoboda, která je pro ně paradoxně největší stres“*.

Úkoly ve skupinách jedince vystavuje neustálému tlaku ostatních, vyvarovat se nepřiměřeným reakcím a učit se slušnému mezilidskému jednání je dalším nárokem na odsouzené. „*Dávat pozor na projevování se v kolektivu, zdravotní indispozice a podobně je potřeba, každopádně, je dobré pokoušet se negativa z činností obrátit na pozitivní jevy“*. Ve skupinové práci lze zachytit jednání, na kterém se dá po dobu výkonu trestu zapracovat. „*Vše se odvíjí od vnitřní motivace samotného odsouzeného“*.

Pracovní činnost může být pro některé cestou k postupné změně projevující se vůči svým blízkým. Rozhovor s pracovníkem pak může autenticitu klienta v tomto směru podpořit nebo mu pomoc zorientovat se v tom, co smýšlí a co z toho navenek vyjadřuje. „*byli tu i tací, kteří se absolutně změnili – byl tu jeden, který byl tichý, nemluvil, nic nechtěl a jednoho dne zamnou přišel, že by se chtěl naučit dělat skalky, aby udělal radost potom své babičce...a já mu pak dokonce později začal vozit i skalničky“*.

Pro hladší integraci do společnosti je třeba zaměřit se na hodnoty především ekonomického, sociálního a materiálního rázu. Každá osvojená dovednost pomůže odsouzenému k vytvoření předpokladů pro uplatnění v zaměstnání. Naučit se prezentovat svoje vlastnosti ve vztahu k danému oboru v zaměstnání. Uvědomit si své limity a nedostatky, umět je přijmout a naučit se s nimi pracovat. *„nové pracovní návyky ale i dovednosti – vše dává smysl pro povinnost, chceme, aby se někam posouvali, a to ve všech směrech. V rámci pracovních činností také pak řešíme celkovou sebe prezentaci odsouzeného před zaměstnavatelem, před pracovním rozhovorem a nakonec zpracování životopisu“.*

Společný zájem pro určitou činnost se stává předmětem soudružnosti a utváření vzájemných vztahů. *„skupinky mezi odsouzenými vznikají tak nějak spontánně...právě tím, jak kdo, si tu co kde pěstuje za plodiny anebo, kdo z nich si tady co obhospodařuje ať už se to týká záhonků tady, nebo obory dole“.* Člověk je víceméně neustále ovlivňován a rozvíjen v konkrétním sociálním prostředí ve kterém se nachází. *„Do jaké práce se pustíme, taky hodně záleží na složení skupiny“.*

Sport je vyhledávanou činností ve vězeňství *„Sport je něco k čemu odsouzení hodně inklinují“.* Podobně laděného názoru je i kolega. *„Pozitivní je, že pro sportovní vyžití je pro většinou vězeňskou populaci populární“.* Jakýkoli dobrovolný pohyb je pozitivně vnímán. *„obecně ale...už to, že cvičí a nějak se hýbou je pozitivní. Najdeme zde osoby, kteří nemají ke sportu téměř žádný vztah... dalo by se říct, že si udržují spíše takový „zdravý průměr“.* Záleží zcela na nich, jestli si udělají čas na trávení volného času. *„pokud mají vše splněné, mohou si jít ve volném čase cvičit“.*

Sport je jednou z možností, kde budovat zdravé soutěžení. *„Dříve jsem hrál nohejbal, a tak sem si zde našel odsouzený, kteří se nohejbalu taky věnují nebo věnovali a vzájemně jsme se hecovali, kdo to z nás komu nandá“.* A příležitostí, kde lze vytvořit přístupnější vztah pracovníků s odsouzenými. *„Sportovní vyžití tu mají, kolegové tady pořádali turnaj v petangu, fotbalový nebo turnaj v nohejbalu, kde pak společně hráli i s odsouzenými“.*

Yellow Ribbon Run neboli běh se žlutou stužkou, je velmi podporovaným a vyhledávaným závodem, kterého se odsouzení, ale i pracovníci Vězeňské služby často účastní. Pro odsouzené může znamenat určitou výzvu související s průběžnou přípravou na něj. Zároveň se stává nezapomenutelným a příjemným zážitkem po dobu výkonu trestu. *„letos 25. června jsme se spolu se čtyřmi odsouzenými účastnily čtvrtého ročníku Yellow Ribbon Run, který se běžel štafetově v délce 5 kilometrů v Praze.“*

Trénoval pouze jeden z nich, ale uběhli ho všichni čtyři, z celkového počtu se umístili na 293 místě. Skvělý na tom bylo, jak to prožívali, navzájem se hecovali a užívali celkovou atmosféru dění kolem“. Příprava na závod jim také přináší pochvalu a uznání ze strany pracovníků. „za sebe můžu říct: velkej respekt k těm odsouzenějm, kteří se dokázali připravit na maraton...“.

Specifické na tomto závodě je, že se ho účastní nejenom odsouzení a pracovníci Vězeňské služby, ale i propuštění z výkonu trestu, oběti trestných činů, Probační a Mediační služba a další státní a neziskové organizace. *„za mě má sport v tomto směru svoje místo např. třeba jako je Yellow Ribbon Run neboli běh se žlutou stužkou, kterého se účastní propuštění odsouzení, zaměstnanci Vězeňské služby ČR, zaměstnanci Probační a mediační služby, ale i oběti trestných činů a další...“.*

Ne každý se závodů účastní, ačkoli tu příležitost má. *„Záleží ale hodně na tom, jací odsouzení tu zrovna jsou, ne každý se pro skupinový sport nadchne. Baví je spíše posilování“.* Další z kolegů ve sportu spatřuje spojitost související s trestnou činností, zároveň ho vnímá jako prostředek k dosažení nějakého žádoucího účelu. *„Cvičení hodně souvisí s trestnou činností, „když se podívám zpětně, tak ti nejvíce namakaní...bez jednoho, všichni kouřili a minimálně polovina z nich měla problém z drogama. Je ale potřeba vědět jaký sport na jakou trestnou činnosti napasovat tak, aby to mělo svůj smysl, např. agresor versus alimentář“.*

Ačkoli je povolená zátěž náčiní, činek a posilovacích strojů ve výkonu trestu omezena, přesto si odsouzení vybudovali vlastní posilovnu dle svých představ. *„Venkovní posilovnu si navrhovali a sestavovali samy, některé prvky jsme však z důvodu bezpečnosti vyrábět nemohli“.* Motivace odsouzeného věnovat se určitému sportu charakterizuje jeho celistvou osobnost. *„Typologie osobnosti s čímž souvisí i jejich přístup k dané činnosti...vždy je ale třeba zohledňovat otázku, jestli se jedná o „zdravou motivaci“. Hodně to souvisí s inteligencí dotyčného, osobností a zkušeností jedince“.*

Kolektivní sport je jednou z cest, kterou lze nenápadně a nenuceně přispět k transformaci jejich jednání vůči autoritám. Dává příležitosti k přijetí úspěchu či neúspěchu a jeho uznání okolím. Hra odsouzeného podněcuje k různým činům, které je nucen před jejich uskutečněním sdílet s kolektivem a jednotlivé tahy v rámci hry společné promýšlet, neboť jimi odpovídají za konečný výsledek celého týmu. *„Odsouzení se učí v určitých případech akceptovat vztahy podřízenosti a nadřízenosti. Případě sportu získávají, zdraví pohled na svět spolu s přijetím neúspěchu a společensky akceptovaného pohledu na něj.*

V případě úspěchu umět se o tento pocit podělit s druhými. Odsouzení si uvědomují, že úspěch i neúspěch je i na jejich odpovědnosti, ale zároveň si uvědomují, že i role ostatních je nezbytná. Vede to k vzájemné kontrole a rozvoji odpovědnosti za své jednání. Rovněž k rozvoji asertivního jednání a přístupu k ostatním“.

Ačkoli mají sportovní hry svůj společenský prožitek, ne každý se jich dobrovolně účastní a své potěšení nacházejí v oblasti pracovních aktivit. *„pak jsou tady taci, kteří se na aktivitách moc nepodílejí ale třeba pro fyzickou práci jsou nadšení“.*

Negativa:

Dalo by se říct, že největší efekt přinesl začátek tohoto projektu, kdy byli příchozí odsouzení sami nuceni a motivováni okolí kolem sebe „zvelebovat“ tak, aby se v něm cítili co nejlépe. Pusté prostředí nabízelo mnoho příležitostí pro jejich fantazii a rozvoj. *„toto je teď jejich domov, tady si to musí zvelebovat“ chodníčky, boudičky, ploty, branky...to vše dělali odsouzení, teď už tady není takový objem fyzické práce, jako byl na začátku, když to tu začínalo, v tu dobu se odsouzení nejvíce nadřeli. Nikde nic tu nebylo, a tak bylo na nich vše teprve vybudovat...chodníky, ploty, boudy pro zvířata, stavění pergoly a jiné, byla tu jenom obrovská zarostlá a neudržovaná plocha“.*

Někteří jedinci se při plnění určitých povinností koncentrují především na získaný profit z jejich vykonání *„mezi odsouzenýma se najdou i ti, co to dělají pouze za konkrétním účelem (odměny, VN, PT)“.* Což může znamenat problém, který je nejčastěji spatřován ve skupinových pracích, ale i sportu. *„Negativa existují hlavně u práce, ale ve sportu a ostatních činnostech taky, někteří táhnou celý kolektiv kdežto ostatní, co nemají zájem se jen „vezou“ – schovávají se za ostatní. Tato skutečnost, se prolíná opět se skupinovou prací, kdy nejsou odsouzení při výkonu společné práce, permanentně pod dohledem „Bez přímé kontroly nelze přesně určit podíl jednotlivce na výsledku práce“.* Mohlo by to také znamenat určitou hrozbu související se spolužitím. *„Riziko diferenciacce odsouzených na ubytovnách“.*

Další z kolegů se zmiňuje o jiném neefektivním jednání mezi odsouzenými *„Přenášení povinnosti mezi sebou např. za úplatu“.* Soutěživost a neúspěch jsou další faktory, které jsou ve vztazích projevovány. *„Negativem by také mohlo být jejich občasné nezdravé soutěžení. V případě neúspěchu v akcích mají tendence přenášet to do ostatních činností, které nemají společný jmenovatel s původní činností“.*

Jinakost režimu každého z nich, především ve směnách pracovní doby (ranní/odpolední/noční), přináší občasné poznámky od odsouzených, kdy mají plnit určité povinnosti a jiní z důvodu práce nebo plnění nějaké povinnosti mimo věznicí danou činnosti neplní. „*on je tady celý den, tak proč bych to měl dělat já?!*“

Ucelenost skupiny může mít i svá negativa, které by mohli zneužít jakkoliv. „*Jako negativum lze označit skutečnost, že odsouzení zjišťují, že v jednotě je síla. Tato skutečnost by mohla být jednomu ze strany odsouzenému použita proti systému*“.

Cvičení v posilovně je dobrým „sduřovatelem“ vztahů v kolektivu, přesto má i svá negativa, projevující se v chování a jednání odsouzených. „*Fakt je, že vždy, když chodím kolem, nikdy tam necvičil nikdo sám. Někdo tam tráví času méně, někdo více. Nemyslím si ale, že to sport vhodný pro každého z nich. Ze začátku, tady byla menší skupinka odsouzených, kteří tam chodili cvičit pravidelně a brali to docela vážně. Jejich nákupy obsahovali zejména hromady tvarohu a vajec (smích). Hodně jim to ale zvyšovalo sebevědomí a měli tendence to dávat okolí najevo. Jak jsem ale řekla, je to hodně individuální*“.

Motivaci a určitou vážnost, se kterou jedinec danou aktivitu vykonává je dobré sledovat, neboť to může mít negativní dopad na jeho formování osobnosti ve výkonu trestu. Může do značné míry blokovat cestu k jeho osobní změně a posilovat dosavadní neefektivní postoje vůči okolí. „*Když se budeme bavit o těch, kteří třeba posilují...tak tam musíme brát v potaz to, že to v nich může posilovat ale také ty negativní stránky, jako je např. agresivita...což je v tomto případě špatný způsob řešení jejich vnitřního „problému“ jako je strach nebo nevyrovnané sebevědomí, kdy se tak snaží svojí silou nebo vzhledem někoho zastrašit a navenek tím tak působit*“.

1) Filozofie a režim věznice

Pozitiva:

Funkce prostředí zastává svoji roli v přímém a bezprostředním působení na odsouzeného. S nízkým stupněm zabezpečení jde s rukou v ruce plnění povinností a slušné chování. Blízkost personálu a jeho dostupnost v případě potřeby odsouzeného, aniž by měl před tím podanou žádanku, je jeden z výrazných rozdílů oproti klasickému režimu ve věznici. *„Tady je to víc komunitní, nízkoprahové. Je to nízký stupeň zabezpečení, ti, co neplní, nejsou tady!“*

Vídání se s rodinou, vycházky, samostatné dojíždění do práce, možnost navštívit svého lékaře jsou výhody, které zde odsouzení mohou, záleží však především na nich. *„Člověk si je schopný zajistit si a vyřídit si základní věci, vytvořit si tu strukturu toho času...a zároveň i využití volného času“.*

Specifičnost jednotlivých věznic je do jisté míry spatřována právě v odlišnostech skupin odsouzených. Způsob zacházení je tak dalším rozdílem týkající se přístupu každé věznice. V době strávené v objektu otevřené věznice odsouzený získává dostatek času zajistit se vše potřebné pro hladší přesun do civilního života. *„V každé věznici jsou různé skupiny odsouzených, pro toto oddělení je tady je skupina vůbec velmi specifická, tady je to kvalitativně jinde, a to nejen v zacházení s odsouzenými ale i pracovní náplní. Nevzniká tady téměř žádná mezera volného času, který mají po výstupu z věznice – odtud vyjdou ošetřený“.*

Minimální a maximální doba související s pobytem ve věznici se současně stává dobou vymezující pro přípravu na život na svobodě čili mají dostatek času pro navázání kontaktu s blízkou rodinou, zmapování si pracovních možností v okolí, kam se chtějí po výkonu trestu vracet, zajistit se bydlení, kam se mohou s jistotou po propuštění vrátit. *„jsou zde odsouzení, které mají minimálně 6 měsíců nebo maximálně 18 měsíců před propuštěním z výkonu trestu. 6 měsíců na to, aby se stihli na vše připravit a maximálně 18 měsíců proto, aby tam nebyli zbytečně dlouho“.* Podobně tak říká i kolega *„tady mají víc času a možností oproti běžnému režimu ve výkonu trestu. Ve věznici mají vše nalajnované, vědí, co se, ve kterou hodinu bude dít, kdy mají budíček, kdy je snídaně, někteří jdou do práce, pak už nic nemusí...mají pocti, že dělají dostatečně proto, aby měli klid, člověk tam ztrácí základní kompetence, tady vše musí zvládnout sám“.*

Dalším specifikem věznice je přístup odborných pracovníků, který lze spatřovat v mimo jiné v jejich komunikaci s odsouzenými. „*otevřená věznice*“ máme v názvu především proto, protože jsme otevřený v komunikaci“. O jinakosti přístupu a komunikaci se zmiňuje další z pracovníků. „*tady je nedirektivní styl vedení*“.

Co se způsobu zacházení týče, je také rozdíl v tom, jakým způsobem jsou záležitosti ze strany odsouzených prostřednictvím pracovníků vyřizovány. „*tady mají prostor pro věci, které chtějí změnit. oni přijdou s nějakou zakázkou tzn „co vy chcete a co já proto můžu udělat*“.

Odsouzení jsou svojí aktivitou odpovědní za úroveň zajištěných záležitostí a splněných povinností. „*V klasické věznici musíte pracovat se všema odsouzenejma i bez ohledu na jejich zájem či nezájem, kdežto tady ne! Řeší se věci takové, které chtějí řešit, není to o tom, že mi jim direktivně říkáme, co mají a nemají dělat*“.

Jádrem pro hodnocení odsouzeného je program zacházení, ve kterém jsou jasně stanoveny cíle, kterých je potřeba v průběhu výkonu trestu splnit, a do jisté míry tako jeho osobního plánu činností nezbytných kroků pro propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. „*Každý z odsouzených je dopodrobna sledovaný ve všech směrech a průběžně hodnocen, vychází se z programu zacházení, které obsahují jednotlivé, avšak konkrétní cíle*“.

Vychovatel je s jedincem v kontaktu, v němž na jedince přímo výchovně působí. Bezprostřední působení na jedince není na první pohled vidět, odborní pracovníci pouze ovlivňují situační podmínky a odsouzený v danou chvíli nenabývá pocitu, že je výchovně ovlivňován. „*tady je to jiný v tom, že je tu jiný režim, nejsou tu mříže, nejsou tady katry, nikdo z nás tu není v uniformě, není tu u uvozovkách nikdo, kdo by je hlídal. Práci uniforem zde zastáváme my*“.

Prostory a způsob zacházení odsouzenému do jisté míry přináší volnost, ale sní zároveň určitou odpovědnost a povinnosti zajistit si veškeré záležitosti spojené s budoucím propuštěním z výkonu trestu. „*v běžné věznici není tolik času, tady ano! Mají čas a možnosti všechno řešit. V běžném výkonu trestu nemají téměř žádnou odpovědnost, rozhodně ne takovou, jako tady*“.

Každá z ubytoven je pro odsouzené dosavadním „domovem“, jejichž fungování v nich je součástí přípravy na budoucí život na svobodě. „*snažíme se o resocializaci civilním způsobem života, který tu mají mimo jiné právě taky na těch ubytovnách*“.

Smyslem společného soužití na ubytovnách je naučit se existovat a zajímat se o potřeby všech. Plnit úkoly související s chodem domácnosti a v případě potřeby si vzájemně vypomáhat nebo se doplňovat. Při těchto úkonech může docházet ke vzájemnému poznání schopnosti podílet se na činnostech přinášející užitek pro všechny. Zdatnější jedinec by si v této situaci také mohl uvědomovat podstatu fungování všech členů a reflektovat v sám sobě pravidla druhu mělo-by-být. *„Proto jsou tu také ubytovny, protože jsou v uvozovkách „rodinné“ kde mají společnou kuchyň, společnou místnost a učí se žít společně“. O vše se zde starají sami např. úklidy zajišťují sami...mají vytvořený rozpis, ať se děje, co se děje poklizeno prostě bude...někdo je v úklidu pomalejší, někdo zdatnější...navzájem si ale pomáhají“.*

Komunikace mezi odsouzenými a odborným personálem je každodenním významným prvkem. V rámci spolubydlení a splnění svých povinností si odsouzení pravidla fungování mezi sebou regulují sami, avšak s podmínkou zachování celkového pořádku na ubytovně. *„co se služeb týče, direktivně jim nemluvíme do toho, co kdo z nich bude dělat...úklidy si rozdělují mezi sebou sami a pak drží pravidelné služby, co se společných prostor týče. Svůj pokoj si každý poklízí sám...na to jsou zvyklý zase z režimu běžné věznice“.*

Na základě níže uvedeného výroku lze říct, že řízení se vlastními pravidly v takovém společenství může být pro všechny občas nelehkou a specifickou formou spolupráce. Sabotování povinností týkající se pořádku na ubytovně není běžnou záležitostí. Když však taková situace nastane, můžeme říct, že odsouzení si mezi sebou “po svém“ vysvětlí, cosi ohledně spolupráce berou za své. *„Stalo se snad jednou, že někdo z nich neumyl záchod...ale od té doby se nic nestalo...údajně šlo ale o jakýsi „šprajc“ ze strany odsouzeného, který si pak mezi sebou vyřídili...jinak nemají problém v plnění svých povinností“.* Čím více se skupina pravidly řídí, tím se zvyšuje pravděpodobnost prospěchu z jejich dodržování. *Režim dodržují na 99 %, oni vědí, že když nebudou, bude to mít své následky.*

Nižší počet odsouzených pracovníkům umožňuje více sledovat celkovou atmosféru a kolektivní změny v centru dění odsouzených. *„v podstatě je to tu takový dvojitý život“, jedna věc je, co se děje mezi námi a nimi a druhá věc je, co se děje pouze mezi nimi, resp. Za zdmi ubytoven, s čímž souvisí právě ten „druhý život“ je třeba se ohlížet na to, jakou atmosféru to pak tvoří mezi nimi...“.*

Negativa:

Prostředí jde ruku v ruce s výchovou jejichž podmínky formují schopnost fungování jedince ve společnosti. Rovnováha prostředí a metoda výchovného působení je klíčovým prvkem pro usměrňování jedince. Nesoulad těchto faktorů může odsouzeného odvádět k chování, které není žádoucí pro jeho osobní změnu a přípravu na civilní život. *„Nespolupráce odsouzeného by mohla mít negativní vliv na postoj nebo celkovou spolupráci ostatních odsouzených, a to nejen nechceme, ale především by to bylo kontraproduktivní naproti tomu, čeho zde s nimi snažíme dosáhnout“.*

Nezájem zapojit se do plnění svých pracovních povinností není přípustná. Adaptace nově přicházejícího odsouzeného z klasické věznice do otevřené je nutná. Adaptací se v tuto chvíli rozumí otevřenost ze strany odsouzeného akceptovat a osvojovat si vlastním přičiněním příznivější vzorce jednání potřebné pro budování si vlastního prostředí na svobodě. *„Jakákoliv nespolupráce ze strany odsouzených by tak mohla narušit atmosféru nebo celkově tu filozofii toho, proč ta věznice vznikla...toho proč tu jsou“ „Člověk, který není motivovaný...který nechce, tady nemá co dělat“.*

Velkým strašákem pro odsouzené je “kážeňák“, který se ukládá za porušení povinnosti, kázně či celkového narušení pořádku ve věznici. Takové selhání ze strany odsouzeného se stává důvodem pro uzavření jeho cesty k propuštění a dochází k posunu v rámci diferenciaci. *„Problém nastane v případě, pokud se stane takový problém, kvůli kterému dostanou kázeňský trest např. za držení nepovolené věci, jako je třeba telefon. V takovém případě se vrací zpět do klasické věznice a sem už se nevrátí! Automaticky tak přecházejí do vyššího stupně zabezpečení“.*

Personál pracující v objektu otevřené věznice se stává terčem odsuzujících poznámek, ze strany společnosti, ale také kolegů pracujících ve věznicích s klasickým režimem, které souvisejí s jejich přístupem vycházející z filozofie otevřené věznice. *„oni si všichni říkají: No jó oni to tam mají krásný, ty si tam žijou...ale už se neohlíží na to, že tady musejí plnit, než jinde ve věznici. Veřejnost si neustále myslí, že výkon trestu jsou a měl by být jenom mříž, práce, voda a chleba a především dlouhej bič! Ale žijeme v 21. století a na to bychom měli myslet! Další takovou poznámka potvrzující negaci „No jó, to jsou ti z Jiřic, ti si žijou jinak“.*

Pracovníci ve své práci však smysl vidí a problémy spatřují v jiných oblastech související s povědomím veřejnosti a systému vězeňství. „celkově by měla přijít změna celého vězeňství, především přístup veřejnosti a přístup kolegů“. Viz. další výrok „jenom represí toho dnes už moc nezmůžem, uniforma dříve měla váhu...ale dnes?! Tento přístup a prostředí má smysl...funguje to.

„Myslím, že toto je cesta, která stojí za to minimálně vyzkoušet“.

2) Vliv přístupu, způsobu zacházení a prostředí věznice na odsouzené

Pozitiva

Prostředí a vzhled věznice má příznivý vliv také na pracovníky, kteří jsou s odsouzenými v každodenním kontaktu. „prostředí tady dělá svoje nejenom na odsouzené, ale i na nás jako zaměstnance i kolegy“.

Prostředí věznice působí i na osobní nazírání jednotlivých kolegů, jako na celý pracovní tým věznice. „tady toto prostředí má vliv na naše vnímání nejen vůči odsouzeným, ale i na nás pracovníky“.

Harmonie a klid přináší pozitivní přínos na všechny strany. „když jsme v pohodě mi, tak jsou v pohodě i oni“.

Svobodnější pohyb ve věznici a sdílnost společných prostorů se odráží na vztazích a jednání mezi odsouzenými. „hodně s tím souvisí psychologie prostředí – zejména v rámci vztahů, oproti tomu, když jsou zavřeny“. Možnost trávení volného času mimo ubytovnu je další příznivou změnou, která může být pro odsouzeného jistou odměnou, nebo ho může dovést k zamyšlení, jakou váhu má soukromí a svoboda. „v čase volna si tady může udělat kafe se kterým si sedne do zahrady a číst si časopis“.

Ačkoli jsou odsouzení rozmístěny ve skupinách a v uzavřeném prostoru (na ubytovně), díky vzhledu a celkovému uspořádání věznice není mezi odsouzenými vzrůstající neklid a napětí. „konflikty tu nejsou proto, protože tady není prostředí pro tzv. ponorkovou nemoc. Jsou tu klasický dveře, nejsou tu mříže, nejsou tu zabílená okna, katry mezi oddílama ani 6 lidí na jedné cele, což na odsouzené v klasické věznici vliv má, kdežto tady ke konfliktům nemají důvod“. Další kolega potvrzuje: „Po celou dobu, co jsem tady tu nebylo žádné konfliktní jednání ani strkání mezi odsouzenými“.

Uniformy jsou rozdílem, který je v otevřené věznici evidentní, avšak neznamená to, že důležitost pracovníků klesá. *„respekt k autoritám tady ale funguje! Nikdy se nestalo, že by neuposlechli nebo něco neudělali“*.

Autorita a možnost pracovníků zasáhnout je odsouzeným víc než jasná. *„Oni mají šanci ale my moc. Mi jim tady dáváme pouze jednu šanci a oni to vědí“!*

Nástroj, který má výrazný vliv na jednání odsouzených je samotná komunikace a její styl. *„já kázeňské pravomoce nemám. Snažím se jím to vysvětlit oproti klasické věznici“*. Na volbu „domluvit se“ odkazuje i další z kolegů, který i přes režimovost věznice takovou možnost podává. *„my nejsme represivní složka, proto tady taky nejsou uniformy. Hranice zde ale pořád jsou! Jak jsem ale řekl, je zde možnost se domluvit“*. Každá komunikace a chování, jsou dvě složky vzájemně se doplňující, avšak partnerskou komunikací lze dosáhnout úcty u všech zúčastněných stran. *„Už jenom náš styl komunikace je cestou ke změně“*.

Každý z odsouzených má svůj soukromý prostor, zároveň je potřeba, aby každý z odsouzených udržoval či posiloval vzájemné vztahy odsouzenými a dostatečně komunikoval s odbornými pracovníky. *„V klasické věznici neexistuje, abych měl odsouzený soukromí, kdežto tady ho má. Dříve také nebylo nutností, aby navazoval a udržoval nějaké vztahy s personálem a ostatními odsouzenými, tady ano“*.

Režim věznice je stejně jako v každé jiné věznici stanoven časem, s tím rozdílem, že odpovědnost za samostatné fungování nesou odsouzení sami. Veškeré činnosti závisí na organizaci priorit odsouzeného a s tím i jeho rozpoznání potřebného času na ně. V případě potřeby se odsouzení obracejí na odborný personál, kde mají prostor pro získání potřebných informací. *„naším cílem je, aby se zde naučili běžné návyky, jako když chodíte do práce...ráno vstanete, ustelete,...umět si zorganizovat záležitosti v daném čase, my jim poskytneme čas, popřípadě jim poskytneme veškeré informace k tomu, aby jistou záležitost vyřešili ale oni jsou těmi zodpovědnými, ne my...oni sami se jdou ucházet a žádat o práci za zaměstnavatelem, sami si dojdou na středisko probační a mediační služby, na úřad...ne jak v klasické věznici, kde to za vás sociální vyřídí nebo kurátor přijede za váma..“* Obdržení informací k řešení své situace odsouzení dostávají na základě svých potřeb. *„odsouzení zde všichni získají základní blok informací a oni sami si vybírají co potřebují řešit proto, aby dosáhli svých stanovených cílů“*.

Individualita v řešeních záležitostí dává prostor pro hlubší řešení konkrétního problému. *Individuálně se pak bavíme na jednotlivé téma, které je pro ně důležité mít před výstupem vyřešené, uzavřené, zajištěné*“. Oblast dluhů je taktéž řešena s každým odsouzeným jednotlivě. *„finanční gramotnost zde řešíme jinak proti jiným věznicím – mapujeme individuálně dluhy, splátkové kalendáře, oslovení věřitelů...což se v běžných věznicích nedělá. Organizace tam sice dojíždějí a realizují přednášky, ale k řešení se často nedostanou*“.

Osobní plán, každého odsouzeného slouží k mapování jeho reakcí objevující se s určitým chováním, zároveň poskytuje přehled o změnách v jednání a postojích. *„každý si vypracovává osobní plán pro dobu po výkonu trestu, kde má shrnuté a má náhled na své rizika – vidí postup změny, svoje akce + negativní emoce, jak ovlivňují jejich kroky. Získávají tak přehled o tom, co dělat, když se zadaří a nezadaří*“.

Vyzdvihováním kladných vlastností jsou odsouzení více otevření řešit i ty záležitosti, kterými se zabývat nechtějí. *„Posilujeme protektivní faktory, stavíme na tom, co funguje, na tom, co umí, co jim jde a oni jsou pak sami motivováni k tomu řešit i ty nepříjemné věci, ty „rizika*““. Při řešení situace odsouzeného je podstatou jeho náhled na spáchaný trestný čin a pocity vyvolávající v něm, když se o věcech z minulosti musí opakovaně potýkat, prostřednictvím kterých se pak pracovník dostává blíže k tomu, co odsouzenému brání daný problém řešit, nebo uzavřít. *„Je 5 oblastí, na které se zaměřujeme: „Rodina, práce, bydlení, dluhy (finance, exekuce, závislosti), zejména také jaký má odsouzený vztah k trestné činnosti, kterou spáchal, kde je podstatný to, jak mluví o tom, co se stalo. V čem se skrývá podstata toho problému, v průběhu naší práce se tak často dopracováváme k odkrytí jádra věci*“.

Strach nebo obrana převzít odpovědnost za spáchaný trestný čin a jeho následky je častou bariérou při řešení konkrétní věci. Nenásilná komunikace se opět stává prostředkem pro další krok k řešení situace odsouzeného. *„v případě nedostatečné odpovědnosti se s dotyčným snažím neformálně komunikovat...budovat důvěru, zkouším posouvat jeho hranice...pomalu ale jistě s ním tak začít z nějakého konce začít něco řešit*“.

Vnitřní obrana odsouzeného je stav často znemožňující posunout se v řešení nějaké záležitosti dál, zároveň ji vnímají jako “momentální“ nastavení odsouzeného, na kterém je třeba zapracovat. Trpělivost a komunikace jsou opět vodítkem, jak se k jádru věci dostat blíž. *„Samozřejmě, že ne všichni začnou ihned a bez problému spolupracovat, jak jsem ale řekl, je to o tom, najít ten důvod toho, proč vlastně nechtějí, čemu se brání*“.

Tento stav ale neznamená že je nutné to hned vyhodnotit negativně, prostě v tuto chvíli není ve spolupráci semnou k dané věci otevřený“.

Negativa:

Dva kolegové se shodují na tom, že ne pro všechny odsouzené je tento typ věznice vhodný, svoboda a odpovědnost nemusejí mít vždy příznivý vliv na odsouzeného (s podobným výrokem se lze setkat i v okruhu fyzické práce a sportu, kde svoboda na odsouzené způsobuje určitý stres) „*spoustu lidí tento projekt nezkousne, je to svoboda, ale je to výrazná změna v plnění povinností a především v odpovědnosti za jejich splnění“.*

Další z kolegů uvádí, že v této věznic není místo pro odsouzení, které mají časté problémy s ovládním svého chování. „*toto není program pro všechny skupiny především ne pro skupiny s konfliktním jednáním“.*

Jeden z pracovníků také tvrdí, že tento program není zrovna dobrý pro skupinu mladistvých odsouzených, neboť postrádají odpovědnost. „*Není vhodný např. pro mladistvé, chybí jim smysl pro zodpovědnost“.*

Minimální přínos má tento program také pro skupinu prvotrestaných (podobný názor byl zmíněn opět v okruhu fyzické práce a sportu, kde je poukazováno na rozdíl v čase, kdy projekt otevřené věznice startoval s čímž souvisí i jiný objem práce a vzhled celkového prostředí objektu otevřené věznice). „*Nově přicházejícím chybí zkušenost s tím úplně původním prostředím, kdy tu téměř nic nebylo“.* Další z pracovníků navazuje, že i pro nově přicházející, kteří před nástupem do objektu otevřené věznice nestrávili příliš času ve výkonu trestu s klasickým režimem na ně nemá ten správný efekt. „*Někteří odsouzení si toho neváží... například prvotrestaní nebo ti, co přicházejí z nižšího stupně. Jde o to, že jim chybí ta zkušenost z jiných věznic“.*

10 Shrnutí kapitol a diskuze

Z výše uvedeného lze tvrdit, že manuální práce a pohybové aktivity mají v nápravných zařízeních své opodstatnění, ať už pro všestranný rozvoj jedince nebo pro formování lepšího postoje vůči lidem se kterými se v civilním životě dostává do styku. Společně stanovený cíl skupiny dovádí jedince ke vzájemné komunikaci, učí je vyjadřovat své názory a pocity související s realizací či konečným výsledkem dané práce. Poskytuje prostor pro vytváření limitů a jejich respektování související s činnostmi a vyslechnutí mínění druhých.

Mít danou roli při skupinové práci a současně odpovědnost disponovat s jistými kompetencemi je pro odsouzené jedince obohacující zkušeností. Dělbá práce ve skupině minimalizuje riziko výskytu nežádoucích a zbytečných činů, mající vliv na vnímanou hodnotu určité činnosti jedince. Můžeme tvrdit, že osvojení nových dovedností či projevovaný zájem pro určitou aktivitu odsouzeným napomáhá navazovat uvědomělé vztahy a možnost získání potřebné opory. Skrze dovednosti si jedinci lépe uvědomují hodnotu sebe a druhých. Míra přičinění odsouzených se na tvorbě prostředí má do určité míry také vliv na jejich jednání a počínání si v něm. Sport a pracovní činnosti jsou tak jednou z možných forem, jak efektivně na jedince působit a téměř nenuceně přispět k jejich změně. Důležité je zmínit, že motivace projevená ze strany odsouzeného k určité sportovní aktivitě nemusí mít vždy dobrý úmysl. Naopak může nenápadně dosavadní vzorce špatného chování posilňovat.

Otevřená věznice představuje speciální formou zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu. Oproti věznicím s klasickým režimem je tento typ věznice typem nevšedním. Rozdíly lze spatřovat v "nedirektivním" způsobu zacházení, které vycházejí ze samotné komunikace ze strany odborných pracovníků. Prostor a metoda výchovného působení mají zásadní podíl při vedení a formování jedince. Spolužití s ostatními odsouzenými na ubytovnách je pro jedince prostředím, ve kterém je nucen se sám o sebe postarat a zároveň je kolektivem pobízen fungovat tak, aby jeho bytí mělo prospěch vůči celému kolektivu. Fyzické a sociální činnosti, které si odsouzení v objektu otevřené věznice osvojují, podporují jejich osobní a týmovou samostatnost.

Nespolupráce ze strany odsouzeného je považována jako nedostatečný zájem pracovat na svém odchodu z výkonu trestu odnětí svobody. Selhání ze strany odsouzeného zapříčiňuje návrat do klasického výkonu trestu. Filozofie objektu otevřené věznice se nevyhne občasným

negativním poznámkám ze strany veřejnosti ale i kolegů pracujících ve věznicích s klasickým režimem, přesto se stala oporou vězeňského systému současné doby.

Volnější pohyb, prostředí věznice a vymezenost prostoru má značný vliv na předcházení konfliktního jednání odsouzených po dobu ve výkonu trestu. Příznivě působí současně i na pracovníky věznice, kteří jsou s odsouzenými v každodenním kontaktu. Individuální práce s odsouzeným dává příležitost zaměřit se na dílčí potřeby a následně je pomocí kontinuální práce začít postupně zajišťovat (spokojovat).

Odpovědnost a samostatné fungování vyvíjí na odsouzené určitý nátlak prostřednictvím něhož se učí přizpůsobovat se momentálním situacím způsobující stres. Rozvíjejí a posilují tak svoji adaptační úroveň, což následně ovlivňuje jejich motivaci řešit i nepříjemné záležitosti. Ačkoli tento typ věznice nabízí mnoho možností odsouzeným realizovat se, ne pro každou skupinu odsouzených by měl tento přístup žádoucí efekt. Každý z odsouzených k dodržování režimu, ukázněnosti a udržení každodenního rytmu potřebuje jiný způsob zacházení.

Fyzické úsilí vyplývající z výkonu určité práce odsouzení poznávají svobodu v rámci ekonomického života a zároveň možnost uspokojení svých vlastních potřeb. Otázkou však je, do jaké míry je jejich úsilí v rámci plnění svých povinností účelové.

Zajímavé by mohlo být, zaměřit se na faktický význam, který pro odsouzené práce v jejich životě má, zda je jejich aktivita vnitřně uvědomovaná a plánovaná, nebo vyplývá z pouhé povinnosti. Pozoruhodnou otázkou by také mohlo být zjištění, do jaké míry se práce jako zaměstnání promítá nebo souvisí s životním stylem člověka. Jaké faktory (peníze, struktura času, kontakty, vlastní postavení aj.) jsou pro jedince motivem danou práci vykonávat například v případě, kdy se pro něho náplň práce stává nezajímavou a třeba se odehrává i v méně příjemném prostředí, jaký vliv má takové zaměstnání na psychologický stav dotyčného jedince a jeho každodenní zvládnání činností.

Například v rámci vlastní provedené metaanalýzy, do které byly zařazeny výzkumné diplomové práce zabývající se resocializačními programy zacházení a dalšími aktivitami ve výkonu trestu odnětí svobody, které se zaměřovali např. na zkoumání efektivity, motivaci odsouzených, účinnost programu, jakému programu či aktivitě odsouzení dávají přednost, jaký vliv na mají na pachatele apod. bylo zjištěno, pouze ve dvou výzkumech účelové jednání. Zájem pracovat byl zaznamenán ve čtyřech výzkumech, avšak s přednostním zájem

účastnit se zájmových aktivit (sport, rukodělné, stolní tenis, dřevě a stavby), sportovních, vzdělávacích (čtení, PC, AJ) až poté pracovních. Motivace odsouzených podílet se na programech či účastnit se aktivit se liší.

Napříč všemi výzkumy v odpovědích respondentů bylo zjištěno, že díky programům jim lépe utíká čas, mají možnost získat dobré hodnocení, mohou být přeřazeni do věznice mírnějšího typu, mohou se přiblížit podmíněnému propuštění, odreagují se od každodenního stereotypu, mohou si vylepšit své postavení mezi ostatními, lepší spánek, uvolnění vnitřního napětí. Výzkumy také potvrzují, že nezaměstnanost má na odsouzené negativní vliv, což v objektu otevřené věznice není víceméně možné, neboť odsouzení pracovat musí. Řešení této situace spatřují ve vzniku firem, které by poskytovaly zaměstnání odsouzeným mimo areál věznice. Také by bylo potřeba více vzdělávacích středisek v rámci věznice, lepší vzdělanost by odsouzeným mohla pomoci s vhodnějším uplatněním na trhu práce. Zaměstnávání mimo věznici a doplnění potřebného vzdělání je dalším plusem, které objekt otevřené věznice odsouzeným zajišťuje. Odsouzení, kteří jsou ve věznici ale i mimo ni zařazeni do práce, jsou ukázněnější a dochází k průběžnému osvojování si pozitivních návyků, což může potvrdit náš výzkum.

Následné výzkumné šetření na podobné téma by mohlo přinést zcela jiné poznatky, neboť veškeré předešlé výzkumy byly provedeny ve věznicích s klasickým režimem. Žádný z těchto výzkumů se také nezabýval možnými souvislostmi vyplývající z trestné činnosti odsouzeného, jeho osobnosti a sportovní aktivity (např. posilování), které se věnuje.

Závěr

Diplomová práce je zaměřena skupinovou fyzickou prací a sport v kontextu resocializační výchovy prostřednictvím které jsou osoby v objektu otevřené věznice resocializovány.

Teoretická část diplomové práce je věnována socializaci, sociální skupině a jejím vlastnostem vznikající skupinovým vývojem. Navazující kapitolou je samotná resocializace a její metody. Pozornost je věnována objektu otevřené věznici a jejímu systému zacházení, poslední kapitola se rozepisuje o efektech a významu skupinové fyzické práce a sportu ve výkonu trestu.

Výzkumná část se skupinovou fyzickou prací a sportem v kontextu resocializační výchovy. Pro metodologická východiska byla zvolena kombinace kvalitativního a kvantitativního přístupu. Cílem diplomové práce bylo identifikovat a analyzovat názory odborných pracovníků v objektu otevřené věznice v Jiřicích na pozitiva a negativa skupinové fyzické práce a sportu v kontextu resocializačního procesu. Za pomoci polostrukturovaných rozhovorů a dotazníků s otevřenými otázkami bylo zjišťováno, co si myslí odborní pracovníci ve věznici v Jiřicích o smyslu využívání skupinové fyzické práci a sportu. Zjištěné výsledky tříděny a předloženy ve třech okruzích, které obsahují teze negativní i kladné povahy. Dílčí okruhy přináší poznatky vyplývající ze skupinové fyzické práce a sportu, filozofie a režim objektu otevřené věznice a také o přístupu, způsobu zacházení a prostředí věznice mající vliv na odsouzené, díky čemž získáváme bližší a ucelenější přehled o resocializaci ve věznici. V rámci okruhů jsou odezvy odpovídajících rozmanité a však mnohdy shodující. Poznatky z výzkumného šetření mohou být dalším vodítkem pro následné zkoumání fyzické práce či sportu, které by mohlo přinést rozsáhlejší souvislosti mezi sportem, výkonem trestu a dílčí páchanou trestnou činností.

Seznam použité literatury

Belz, Horst. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6.

Blahutková, Marie, Evžen Řehulka a Šárka Daňhelová. *Pohyb a duševní zdraví*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-108-1.

Čepek, Pavel, František Hyhlík a Ivan Švanda. *Mistr a výchova učňů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975. Pedagogická teorie a praxe.

Černoušková, Viola. *Sociální psychologie: užití sociometrie v pedagogické praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1987.

Giddens, Anthony, Sutton, Philip W., ed. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.

Havlíčková, Ladislava. *Fyziologie tělesné zátěže: [skripta pro posluchače fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy]*. 2. dopl. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-354-7.

Havlík, Radomír a Jaroslav Kořa. *Sociologie výchovy a školy*. Vydání první. Praha: Portál, 2002. ISBN 8071786357.

Havlík, Radomír, Jiří Prokop a Věra Halászová. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1996. ISBN 80-86039-10-2.

Hayes, Nicky. *Psychologie týmové práce: strategie efektivního vedení týmů*. Praha: Portál, 2005.

Helus, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.

Hendl, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

Hlavsa, Jaroslav. *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Knižnice psychologické literatury.

Jandourek, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

- Jeřábek, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-662-5.
- Keller, Jan. *Sociologie a ekologie*. Praha: Sociologické nakl., 1997. ISBN 8085850427.
- Keller, Jan. *Úvod do sociologie*. 6. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-102-2.
- Kliment, Pavel. *Efektivní komunikace v praxi sociální práce: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3626-5.
- Klusoňová, Eva. *Ergoterapie v praxi*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2011. ISBN 978-80-7013-535-8.
- Kohoutek a kol., 1989. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1989. ISSN 0038-0288.
- Kohoutek, Rudolf a Jaroslav Štěpáník. *Psychologie práce a řízení*. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-214-1552-5.
- Kohoutek, Rudolf, Irena Ocetková a Jaroslav Štěpáník. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-064-2.
- Kohoutek, Rudolf. *Základy užití psychologie*. Brno: CERM, 2002. ISBN 80-214-2203-3.
- Kolář, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
- Kožnar, Jan. *Skupinová dynamika: (Teorie a výzkum)*. Praha: Karolinum, 1992.
- Kraus, Blahoslav a Věra Poláčková. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- Kraus, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1351-2.
- Kuneš, David. *Sebepoznání*. Praha: Portál, 2009. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-7367-541-7. S. 140-141
- Matoušek, Oldřich, Křišťan, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-262-0366-7. S. 134

- Matoušek, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- Mazal, Ferdinand. *Hry a hraní pohledem ŠVP*. Olomouc: Hanex, 2007. Kdo si hraje, nezlobí. ISBN 978-80-85783-77-3.
- Miovský, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- Možný, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-75-3.
- Možný, Petr a Ján Praško. *Kognitivně-behaviorální terapie: úvod do teorie a praxe*. Praha: Triton, 1999. ISBN 8072540386.
- Mužík, Vladislav a Milada Krejčí. *Tělesná výchova a zdraví: zdravotně orientované pojetí tělesné výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Olomouc: Hanex, 1997. Tělesná výchova a zdraví. ISBN 80-85783-17-7.
- Nakonečný, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
- Novotná, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2957-2.
- Patočka, Jan, Kouba, Pavel a Ivan Chvatník, ed. *Přirozený svět jako filosofický problém*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1992. Orientace (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0365-6.
- Petrusek, Miloslav, Hana Maříková a Alena Vodáková. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- Raszková, Tereza a Stanislava Svoboda Hoferková. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9.
- Sitek, Pavel, Didier Fassin, Christian Lequesne, Gérard Noiriel, Patrick Weil, Michel Wieviorka, Catherine Wihtol De Wenden a Alena Pařízková. *Pohyb a začlenění: francouzská perspektiva*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2016. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-184-8.

- Slomek, Zdeněk. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-84-6.
- Škoviera, Albín. *Resocializační pedagogika - kontexty a trendy*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2018. ISBN 978-80-7560-139-1.
- Štikar, Jiří. A kolektiv. *Psychologie ve světě práce*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0448-5
- Švaříček, Roman a Klára Šedřová. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- Vágnerová, Marie. *Základy psychologie*. V Praze: Karolinum, 2004. ISBN 978-80-246-0841-9.
- Valenta, Milan a Oldřich Müller. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. Praha: Parta, 2003. ISBN 80-7320-039-2.
- Výrost, Jozef a Ivan Slaměnik, ed. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.
- Výrost, Jozef, Ivan Slaměnik a Eva Sollárová, ed. *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace*. Praha: Grada, 2019. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5775-9.
- Williams B, Chard G. *The British journal of occupational therapy*. London: British Association of Occupational Therapists 2016. ISSN 0308-0226.
- Wroczyński, Ryszard. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1968. Základné pedagogické a psychologické diela.
- Yalom, Irvin D. a Modyn Leszcz. *Teorie a praxe skupinové psychoterapie*. Vydání třetí, v Portále druhé. Přeložil Hana Drábková, přeložil Martin Hajný. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1073-3.

Seznam elektronických zdrojů

Definice ergoterapie [online] 2020. [cit. 2020–26–02]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1451/jaro2013/bp1182/um/1._Z_historie_po_soucasnost_oboru_KOREKT.pdf

Encyklopedie BOZP online
http://ebozp.vubp.cz/wiki/index.php/Fyzick%C3%A1_z%C3%A1t%C4%9B%C5%BE

Koncepce Vězeňství do roku 2025. Vězeňská služba České republiky [online] 2020. [cit. 2020–26–02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>

Nová sociálna edukácia človeka V. Penitenciárni péče v kontextu sociální práce – andragogické a psychologické aspekty [online] 2020. [cit. 2020–20–02]. Dostupné z: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Husar7/subor/Veteska.pdf>

Professor Rosie Meek of the School of Law at Royal Holloway. The role of sport and physical activity in helping rehabilitate offenders [online] 2020. [cit. 2020–2–03]. Dostupné z: <https://www.royalholloway.ac.uk/about-us/news/the-role-of-sport-and-physical-activity-in-helping-rehabilitate-offenders/>

Realizace programů zacházení s odsouzenými v návaznosti na jejich identifikované rizikové oblasti. Michal Petras, OVVaT GŘ Vězeňské služby ČR. [online] 2020. [cit. 2020–20–02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/realizace-programu-zachazeni-s-odsouzenymi-v-navaznosti-na-jejich-identifikovane-rizikove-oblasti.aspx>

Sociální zkušenost. Sociologická encyklopedie [online] 2019. [cit. 2019–27–12]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Zku%C5%A1enost_soci%C3%A1ln%C3%AD

Téma: Skupinová fyzická práce a sport v kontextu resocializační výchovy. Informace poskytla Mgr. Bc. Hana Prokopová, tisková mluvčí a vedoucí oddělení výkonu trestu pro objekt “Otevřené věznice“ v Jiřicích. Jiřice 21.10. 2019.

Transkripce v konverzační analýze. Nový encyklopedický slovník češtiny. [online] 2020. [cit. 2020–18–03]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/TRANSKRIPCE%20V%20KONVERZA%C4%8C%C3%8D%20ANAL%C3%9DZE>

Věznice Valdice – Program zacházení. Vězeňská služba České republiky [online] 2020. [cit. 2020–20–02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-valdice/o-nas/vykon-vezenstvi/program-zachazeni/>

Vyhláška č. 345/1999 Sb. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody [online] 2020. [cit. 2020–26–02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>

Zaměstnávání vězňů. Vězeňská služba České republiky [online] 2020. [cit. 2020–26–02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zamestnavani-veznu/>

Zvířata i volný pohyb. Unikátní otevřená věznice učí vězně samostatnosti [online] 2020. [cit. 2020–10–02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/otevrena-veznice-jirice-vezni-staraji-se-o-zvirata-pracuji-pilotni-projekt.A190704_152147_domaci_lre

Přílohy

Písemná forma dotazování

HVO1: Jaká jsou pozitiva využívání skupinové fyzické práce a sportu v praxi v procesu resocializace odsouzených mužů v objektu otevřené věznice?

Dochází ke koordinaci činnosti, kooperaci a spolupráci. Odstavenci si vytvářejí potřebné pozitivní návyky a dovednosti. V rámci socializace dochází k rozvoji vzájemných vztahů, kdy jedinci vstávají určité role ve vztahu k druhým lidem. Odstavenci se učí v určitých případech akceptovat vztahy podřízenosti a nadřízenosti. Vstávají v případě sportu, zdravý pohled na svět spolu s přijetím úspěchu a společensky akceptovaného pohledu na něj. V případě úspěchu umí se o tento podíl s druhými. Odstavenci si uvědomují, že úspěch i neúspěch je i na jejich odpovědnosti, ale zároveň si uvědomují, že i role ostatních je nezbytná. Víde to ke vzájemné kontrole a rozvoji odpovědnosti ke své jednateli. Rovněž k rozvoji sebevědomí jednateli a přístupu k osudům.

HVO2: Existují nějaká negativa při využívání skupinové fyzické práce a sportu v praxi v procesu resocializace odsouzených mužů v objektu otevřené věznice?

Negativa existují zejména u práce, ale i u sportu, tam, kde jsou jednotlivci, kteří v rámci skupiny celou skupinu a osobně, kteří nemají zájem nebo dovednosti se do ní schytají.

Negativem může být v případě sportu například zdravotní indispozice, která není omezena a může vést ke snížení postavení jedince v kolektivu.

Podle mého názoru lze při správném postupu na vše negativní věci odhlédnout tak, aby vzájemnou spolupráci neovlivnila a vedla k rozvoji společných činností.

Negativem v případě mužů může být udržitelnost soužití a případně přinášení nepříjemnosti do dalších činností, které nemají s původní činností nic společného.